

14^e Jaargang no. 27a, extra editie, december 2020

DE BÖSSEL

DE GROTE KERKRAZZIA

8 OKTOBER 1944
IN HEYTHUYSEN

Het verhaal van Piet Bemelmans

Heemkundevereniging
Heitse

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE	2	• Feest vanwege de behouden terugkeer uit Duitsland	40
VOORWOORD	4	• Huisvesting Waterschap Midden-Limburg	43
HOOFDSTUK 1	5	• Bedevaart naar de Kapel in 't Zand te Roermond	43
<i>De gedwongen reis</i>		• Briefwisseling met een Duitse bewaker	44
• Zwarte Zondag 8 oktober 1944	5	• Reünie in Helden van de 'Feldschule' in Viersen	45
• Opvangkamp 'Am Giebel' in Wuppertal	10	• Plechtige inwijding herbouwde St. Remigiuskerk van Viersen	46
• Doorgangskamp in Lehrte	12	• Eerste H. Mis neomist Theo In den Kleef	47
HOOFDSTUK 2	17	• Romereis van Toon Coenen, Wiel Janssen en Piet Bemelmans	48
<i>Dwargarbeid</i>		HOOFDSTUK 6	50
• Gehuisvest in de 'Feldschule' in Viersen	17	<i>Herdenkingsmonumenten en namen van de gedeporteerden</i>	
• 'Schanzen' aan de Westwall	20	• Herdenkingsmonument Grote Kerkrazzia	50
HOOFDSTUK 3	27	• Vredesmonument ter herinnering aan de oorlogsslachtoffers uit de Tweede Wereldoorlog	50
<i>Dysenterie, longontsteking en geboorte van dochter Rietje</i>		• Namenlijst gedeporteerden	51
• Opgenomen in het 'Revier'	27	• Oproep voor aanvullende gegevens	51
• Afgekeurd en weer terug naar Kamp Lehrte	28	• Namenlijsten gedeporteerden	52-53
• Vertrek naar het vaderland	31	SLOTWOORD	54
HOOFDSTUK 4	33	BRONVERMELDING	54
<i>Einde oorlog in zicht</i>		BIJLAGEN	
• Wachten op bevrijding in Assen	33	1: Kaart Deportatie	55-56
• Eindelijk naar huis	34	2: Gedicht 8 oktober 1944	57
• Weer thuis	36	LIDMAATSCHAP EN COLOFON	58
HOOFDSTUK 5	37		
<i>Na de bevrijding</i>			
• Weinig of geen belangstelling voor onze verhalen	37		
• Onze woning aan de Hubertuslaan 160a	37		
• Afhandeling vergoeding van Oorlogsschade	38		
• Nazi-propaganda leuzen op muren in Heythuysen	39		

Grote foto voorpagina:

Mannen worden afgevoerd onder escorte van gewapende Grüne Polizei. Bron: Niod.

Kleine foto voorpagina:

Piet Bemelmans, dwangarbeider **nummer 221/572**. Bron: JoBe.

DE GROTE KERKRAZZIA

8 OKTOBER 1944

IN HEYTHUYSEN

*Dwangarbeid in Duitsland
en weer thuis*

Het verhaal van Piet Bemelmans

door Jo Bemelmans

Opgedragen aan mijn kleinkinderen Sil, Robin & Senne en Tara

VOORWOORD

“Elk nadeel heb zijn voordeel”, is een bekende uitspraak van de beroemdste **nummer 14** van Nederland. Door huisarrest in het voorjaar van 2020 vanwege de COVID-19 crisis kreeg ik tijd om mijn zolder op te ruimen. In een doos trof ik de dagboeken van mijn vader aan over de Kerkrazzia in de herfst van 1944. Om deze dagboeken niet verloren te laten gaan en om mijn (klein-)kinderen hiervan kennis te laten nemen, heb ik deze uitgewerkt voor deze uitgave van De Bössel. Voor de leesbaarheid zijn de beknopte aantekeningen uit de dagboeken uitgeschreven en aangevuld met informatie uit andere documenten en publicaties over de Tweede wereldoorlog. Het is geen wetenschappelijk verhaal, maar ik hoop toch dat het zodanig verteld is dat mijn (klein-)kinderen meekrijgen hoe verschrikkelijk een oorlog is. De verhalen over de absurditeit van een oorlog en de wreedheid van de mensen moeten we blijven vertellen. We moeten wel vergeven, maar niet vergeten.

Na de vroegmis op zondag 8 oktober 1944 wordt Piet Bemelmans samen met veel andere mannen en jongens in de regio tussen Maas en Peel opgepakt en afgevoerd naar Duitsland om verplicht te werken voor de ‘Pruusen’ van Adolf Hitler. Na verblijf in kampen in Wuppertal en Lehrte bij Hannover wordt hij ondergebracht in een schoollokaal in Viersen. Hier moet hij iedere dag tien uur lang ‘schanzen’ aan de Westwall: tankgrachten en loopgraven uitdiepen ook als het regent of vriest dat het kraakt. Pas na 205 dagen en 1900 km door Duitsland en Nederland te zijn gereisd, is dit afschuwelijke avontuur voor hem voorbij.

Hier volgt het verhaal van dwangarbeider **nummer 221/572**.
... zelf heeft hij er nooit over gepraat...

*Jo Bemelmans
Rosmalen, december 2020*

HOOFDSTUK 1

De gedwongen reis

Zwarte Zondag 8 oktober 1944

“Neem maar alles mee; dat heb je nodig!” fluistert een Duitse SS-bewaker in het dialect van de zuidoostelijke mijnstreek waar Piet was opgegroeid.

Na vijf jaar oorlog voeren krijgen de Duitsers steeds meer gebrek aan arbeiders voor hun fabrieken en (staats)boerderijen omdat de meeste Duitse mannen en jongens het leger in moeten. Een oorlog kan alleen gewonnen worden als er genoeg oorlogstuig gemaakt wordt en de soldaten genoeg te eten krijgen. Om deze tekorten aan arbeidskrachten aan te vullen en ook om sabotage- en verzetsacties van de Limburgers bij voorbaat de kop in te drukken, kondigen ze aan dat alle mannen die tot werken in staat zijn zich zondagmorgen 8 oktober 1944 om 08.00 uur moeten melden om vervolgens twee dagen te gaan werken aan de verdedigingsstellingen van de ‘Westwall’. “Indien er niemand komt opdagen, worden er vijftientwintig gijzelaars doodgeschoten!”

De Westwall of Siegfriedlinie moest voor Adolf Hitler en zijn Derde Rijk een onneembare verdedigingslinie worden in

het Duitse grensgebied van Kleef tot aan de Zwitserse grens bestaande uit een aaneenschakeling van betonnen tankversperringen (drakentanden), mijnen, velden, tankgrachten, bunkers en prikkeldraadversperringen met een totale lengte van 630 km. Hitler had deze linie in het westen van Duitsland in 1938 en 1939 in allerijl laten aanleggen als een reactie op de Franse Maginotlinie. Deze linie moest Frankrijk beschermen tegen een verrassingsaanval van Duitsland of Italië.

*Westwall of Siegfriedlinie.
Bron:
Wikipedia.*

Nu de Amerikanen en de Engelsen al de grens met Nederland gepasseerd zijn, moet het noordelijke deel van de Westwall vanaf Aken dringend versterkt en verlengd worden langs de Maas en de Ruhr richting Roermond, via Nijmegen en de IJssel, naar het IJsselmeer. Deze versterkingen zijn voor het Duitse Naziregime zeer belangrijk om de opmars van de geallieerden troepen te stoppen. Vandaar de herhaalde oproepen en steeds drastischere acties van de bezetters om arbeidskrachten te werven. Maar nu de Engelsen al drie weken aan de Nederweerder kant van de Zuid-Willemsvaart liggen, hemelsbreed een afstand van acht km tot Heythuysen en daarmee de verwachting wekken dat de bevrijding niet lang meer kan uitblijven, geven weinig mannen in Midden-Limburg gehoor aan de oproepen om zich te melden. Hardere acties waren noodzakelijk om 'spitters' bij elkaar te krijgen.

Zondag 8 oktober 1944 om kwart over zeven vertrekt Piet Bemelmans vanuit zijn woning aan de toenmalige Hubertuslaan 160a naar de vroegmis van 07.30 uur in de H. Nicolaas parochiekerk.

Woning van het gezin Bemelmans in 1944.
Bron: HvHeitse.

Het belooft een mooie, zonnige zondag te worden. De temperatuur kan oplopen tot boven de 22 graden. De 'moffen' hebben hun huiswerk goed gedaan en weten dat Limburgers juist op zondag massaal ter kerke gaan. Een 'rijke' oogst is dus verzekerd!

Piet Bemelmans wordt geboren op 28 juni 1911 in de Holzstraat 128 te Kerkrade op honderd meter van de Duitse grens (Nieuwstraat). Na de lagere school bij de broeders Franciscanen in Bleijerheide, de driejarige HBS-B en de MTS in Heerlen gevolgd te hebben, slaagt hij in de avonduren voor de P.B.N.A.-diploma's wegentechnicus en waterbouwkundig opzichter. Zijn militaire dienstplicht vervult hij in 1931 bij de specialistencompagnie van het 13e Regiment Infanterie in de 'Kommen' kazerne te Maastricht. Tijdens de crisis van de jaren dertig gaat hij werken bij de gemeente Bocholtz als opzichter weg- en waterbouw. Hier leert hij zijn vrouw Mia Buning kennen. Per 1 januari 1939 wordt hij als eerste medewerker benoemd bij het Waterschap Midden-Limburg. Dit waterschap is nieuw en moet in de regio helemaal opgebouwd worden. De landbouwgronden hebben overlast van overstromingen en vervuiling uit België. De standplaats wordt Heythuysen. Nadat Piet en Mia op 21 april 1941 getrouwd zijn, ruilt hij zijn kosthuis Hotel 't Anker in voor een huis aan de Hubertuslaan 160a.

Na afloop van de H. Mis is de kerk omsingeld door de Grüne Polizei en militairen gewapend met geweren en pantservuisten. Alle weerbare mannen tussen 16 en 60 jaar moeten mee.

H. Nicolaaskerk Heythuysen. Bron: HvHeitse.

Mannen boven de zestig mogen naar huis gaan. Dit gebeurt die dag eveneens tijdens de twee volgende missen van 09.00 en 10.00 uur. De kerk en de omliggende straten zijn nu hermetisch afgezet. Ook de woningen en de boerderijen in het dorp en in het buitengebied worden doorzocht en ook hier worden veel mannen opgepakt. Om het vluchten de kop in te drukken, dreigen de Duitsers met: "Wenn jemand laufen geht, wird geschossen!" Slechts een enkeling durft nog te ontsnappen; dit ook omdat men bang is hierdoor dierbare achterblijvers in de problemen te brengen.

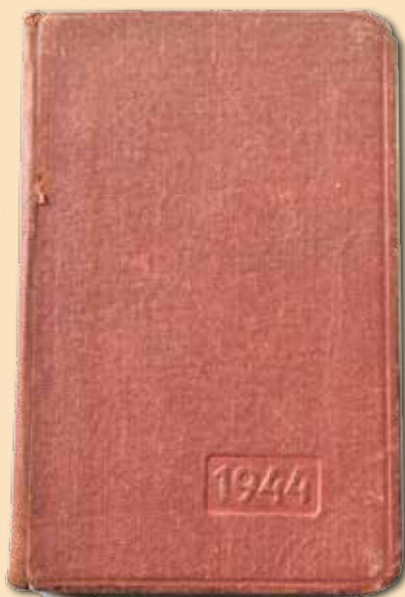
Ruim tachtig mannen en jongens worden die zondagochtend opgepikt en bij de Wingerdbrug, de brug over de Tungelroyse beek aan het einde van de Biesstraat in Heythuysen, als vee bij elkaar gedreven. Er heerst grote onzekerheid over het waarheen en voor hoe lang.

Wingerdbrug aan de Biesstraat. Bron: HvHeitse.

Bij de Wingerdbrug begint Piet Bemelmans (33 jaar) in zijn zakagenda de namen van de opgepakte mannen te noteren en heeft hij vanaf dat moment elke dag een korte notitie gemaakt over waar ze waren en wat ze deden.

Zijn ervaringen opgedaan als sergeant menagemeeester bij het 13e Regiment Infanterie tijdens de mobilisatiedagen in 1939 en tijdens de Duitse inval in mei 1940 bij de verdediging van de Grebbe-linie zullen hierbij meegespeeld hebben.

Dagboek/zakagenda van Piet Bemelmans. Bron: JoBe.

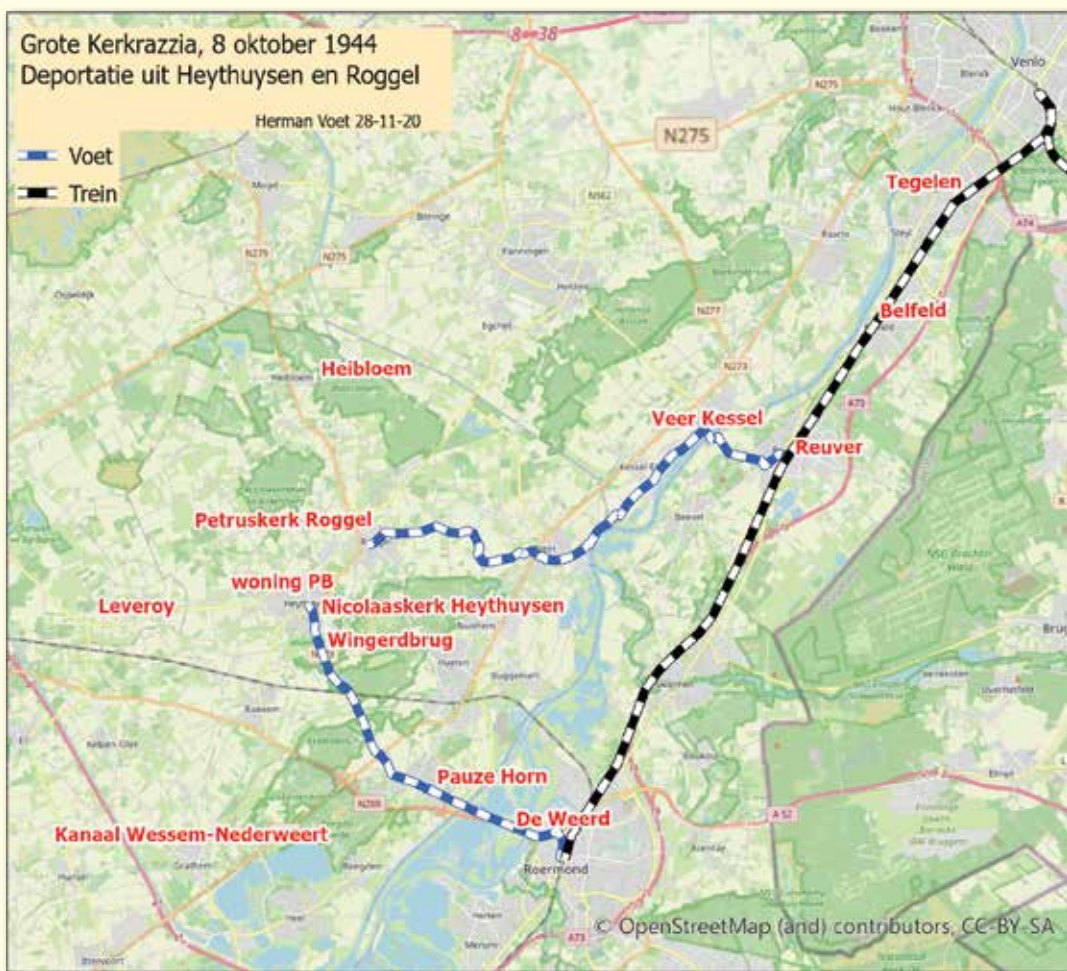
Mia Bemelmans-Buning en Piet Bemelmans (1941). Bron: JoBe.

Aangezien de kerkgangers de H. Communie willen ontvangen, hebben ze van te voren nog niets gegeten en zijn ze nuchter naar de kerk gegaan. Ze zijn dus hongerig en gezien het fraaie najaarsweer lichtig gekleed. Op de verzamelplaats bij de Wingerdbrug worden de mannen gelukkig binnen de kortste keren bezocht door verontruste huisgenoten die boterhammen, eetgerei, warme kleding en dekens komen brengen.

Ook Mia Bemelmans-Buning met de kinderen Carla (1942) en Wien (1943) en hoogzwanger van een derde kind komt een rugzak vol met spullen brengen. Maar Piet Bemelmans twijfelt; hij wil niet te veel ballast meenemen omdat het maar om een paar dagen werken aan verdedigingsstellingen aan de Maas in de regio Roermond zou gaan.

“Neem maar alles mee; dat heb je nodig!” fluistert een Duitse SS-bewaker in het dialect van de zuidoostelijke mijnstreek waar Piet was opgegroeid.

De groep uit Heythuysen wordt tegen de middag te voet afgevoerd naar De Weerd bij de Roermondse Maasbrug, aan beide zijden geflankeerd door gewapende Duitsers, ongeveer één om de vijftien meter. De deportatie naar Nazi-Duitsland is begonnen. Na een voettocht van ruim tien kilometer, met een pauze bij Café Linssen-Reijnders in Horn, worden we bij de Maas samengegreden in een weiland met een boomgaard behorende bij de hoeve Maaswaard van de familie Hamans in het Hatlenboer. De Grüne Polizei geeft hier de bewaking over aan de SA (Sturmabteilung ook wel aangeduid als bruinhemden). Ontsnappen van het zwaarbewaakte terrein is nu vrijwel onmogelijk én levensgevaarlijk. De hele middag blijven hier groepen mannen toestromen uit het zuidelijke deel van Midden-Limburg: het gebied ten noorden van het Kanaal Wessem-Nederweert en ten oosten van de Noordervaart (het kanaal van Nederweert naar Helden-Beringe). Uiteindelijk telt de groep bijna duizend man. Onder gewapende escorte steken we om 17.30 uur de Maas over naar het treinstation in Roermond.

Hier worden we om 20.30 uur in dichte vee-wagens geladen met wel vijftig tot zestig mannen per wagon en vertrekken we richting Venlo. Bij onze eerste stop in Reuver komen er nog enkele mannen uit Heythuysen bij. Deze dorpsgenoten zijn samen met mannen uit Roggel, Leveroy en Heibloem vanaf het plein voor de Sint Petruskerk in Roggel via Ophoven en Neer en met het veer bij Kessel de Maas over, te voet aangevoerd op station Reuver. Ook op de volgende stations in Belfeld en Tegelen worden steeds nieuwe groepen mannen afkomstig uit Midden- en Noord-Limburg ingeladen. De Duitse Nazi-bewakers delen hierbij regelmatig rake klappen uit als het niet snel genoeg naar hun zin gaat. Ook hitsen ze hun honden tegen ons op.

Iemand wordt zelfs flink gebeten. Heel vernederend allemaal! Als de duisternis is ingetreden, zijn ruim tweeduizend Limburgse mannen in de vee- en goederenwagens gepropt.

Treinwagens waarin dwangarbeiders worden vervoerd. Bron: Wikipedia.

Omstreeks 22.30 uur zet de trein zich in beweging en verlaat Venlo en Nederland. Voor degenen die geen warme kleding of deken hebben meegekregen, wordt het in hun zondagse kleren, ondanks dat we op elkaar gepakt staan, bitter koud. Er is geen enkele plaats om te liggen; afwisselend staat de ene helft en zit de andere. Toiletten zijn er niet. Onze behoefte moeten we in een hoek doen. Mensonterend!

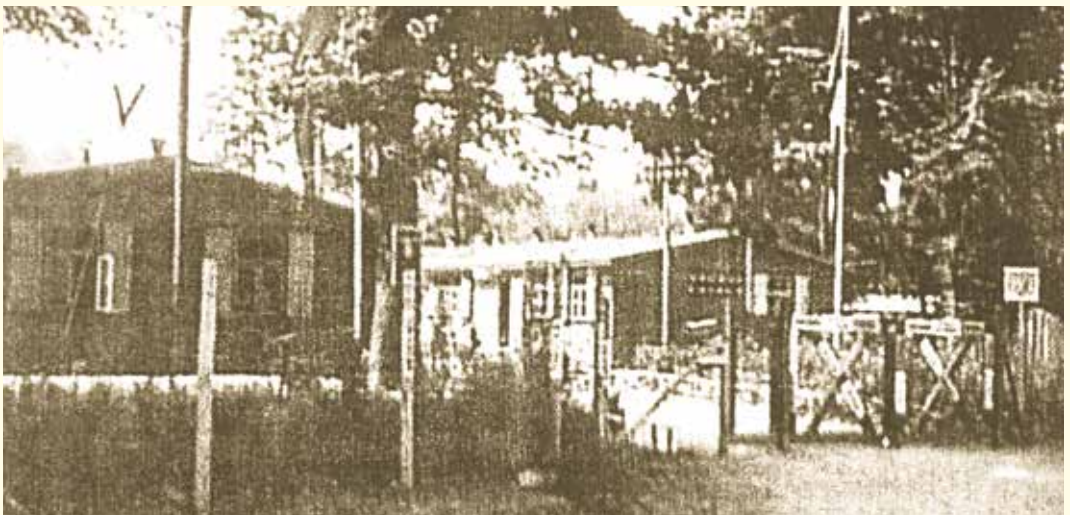
Via Kaldenkirchen, Breyell, Boisheim en Dülken gaan we richting Krefeld steeds dieper Hitler-Duitsland in. Zo gaat in een donkere koude nacht de zwarte zondag 8 oktober 1944, die we nooit meer zullen vergeten, over in maandag 9 oktober 1944.

Opvangkamp 'Am Giebel' in Wuppertal

Om 04.00 uur (nieuwe Duitse tijd; de klok moet nu één uur en veertig minuten vooruit gezet worden) in de vroege morgen van **maandag 9 oktober** passeren we de Rijn tussen Neuss en Düsseldorf. Om 05.00 uur bereiken we in het aardedonker het opvangkamp in Wuppertal-Varresbeck.

In dit kamp genaamd 'Am Giebel', bovenop een heuvel, verblijven al jaren veel Poolse en Russische krijgsgevangenen in houten barakken. Het kamp is afgezet met prikkeldraad en is verschrikkelijk vies. Onder woest

gebruik en gescheld van de bewakers moet iedereen de trein uit en worden we in enkele van de smerige barakken gestopt. Wasgelegenheid kent het kamp niet, wel een latrine (toilet). Deze latrine bestaat uit een lange geul van ongeveer anderhalve meter breed en een halve meter diep. Verschrikkelijk én stinken! Om 09.00 uur krijgen we voor het eerst een waterige surrogaatkoffie zonder brood. Om 14.00 uur een kom 'goede' koolsoep waarin koolbladeren rondrijven en voor wie geluk heeft, een toevallige aardappel. Nu de temperatuur flink gedaald is, zorgt de hete soep voor wat warmte in je lijf. In dit kamp kunnen bepaalde vakmensen zoals bankwerkers, smeden en monteurs zich al melden voor werk in Wuppertal of omgeving. Hier blijven de eerste dorpsgenoten Piet Kiggen, Jac en Bèr Hoefnagels, Handrie van der Kop, Bèr Claessen en Tjeu Verkoulen achter en vertrekken naar werkplekken in de omgeving van onder andere Solingen en Hesselbach. Omstreeks 20.00 uur wordt omgeroepen dat de groep uit Midden-Limburg weer moet opstappen. Iedereen krijgt een stuk kuch (soldatenbrood) met wat boter en kaas mee. Op weg naar het station beginnen de sirenes te loeien: luchtalarm. Meteen volgen zware explosies. Boven ons wordt een luchtgevecht geleverd en de vliegtuigen laten bommen los.

Kamp Wuppertal. Bron: Wikipedia.

Op **9 oktober 1944** overlijdt mijn vader Frans Gerard Bemelmans te Heerlerbaan op 65-jarige leeftijd. Pas na de bevrijding op 30 april 1945 krijg ik dit te horen.

Frans Gerard Bemelmans. Bron: JoBe.

We moeten snel dekking zoeken in een greppel met het hoofd in de brandnetels. Hier hebben we in het pikkedonker voor het eerst doodsangst uitgestaan. Nadat alles veilig is, bereiken we het station waar we door de SS'ers weer de wagons ingeslagen worden. Tegen middernacht zet de trein verder koers naar het oosten.

Dinsdag 10 oktober gaat tergend langzaam voorbij. De trein schokt en rammelt vreselijk door de 'vierkante' wielen. We staan nog steeds met zestig man in de veewagons tegen elkaar gedrukt. Door de vele heftige bombardementen onderweg moeten we vaak stoppen. Kolossale formaties bommenwerpers zijn nu dag en nacht onderweg om Duitsland en vooral het hart van de Duitse oorlogsmachinerie, het Ruhrgebied, totaal in puin te gooien.

Bombarderende Lancaster vliegtuigen. Bron: Wikipedia.

En omdat zo'n propvolle trein kan worden aangezien voor een heimelijk Duits legertransport, dat vernietigd moet worden, lopen we een extra groot risico. De treinreis verloopt via Schwerte, Unna, Werl naar Soest. Omdat Soest pas gebombardeerd is, kunnen we hier niet verder. Een deel van het spoor is bij de luchtaanval flink beschadigd. Het provisorisch herstel van de rails neemt uren in beslag. Om de zenuwen te stillen wordt er gerookt, gezongen en vaak de rozenkrans gebeden. We krijgen niks te eten of te drinken. Gelukkig hebben we de kuchen en sommigen hebben nog boterhammen van thuis over. Alles wordt eerlijk verdeeld. Nadat de rails weer gerepareerd zijn, gaan we verder door een prachtig heuvelachtig landschap naar Lippstadt en Salzkotten.

's Nachts weer een lang oponthoud, nu omdat de locomotief het heeft begeven. Daarna zeer snel gereden. Het regent veel en de krakkemikkige veewagons blijken van alle kanten te lekken. De stank in de wagons is inmiddels niet meer te harden. Via Paderborn, Altenbeken en Hameln bereiken we tegen de avond het zwaar beschadigde Hannover.

Het verwoeste station van Hannover. Bron: Wikipedia.

Het station is helemaal kapot gebombardeerd en uitgebrand evenals de huizen in de directe omgeving. Pas in Lehrte, iets oostelijk van Hannover, stoppen we. Tot overmaat van ramp moeten we ook nog de nacht in de veewagons op het station doorbrengen.

Doorgangskamp in Lehrte

Pas bij aanbreken van de dag, **woensdag 11 oktober**, gaan we naar kamp Lehrte. Na ongeveer een half uur lopen, komen we hier om 07.00 uur aan. Bij aankomst ontvangen we een penning voor brood en koffie. We hebben er drie dagen reizen en ruim zesendertig uur staan en hangen in de overvolle veewagons opzitten. Lehrte is een groot 'Durchgangslager' en een 'Ausländererfassungslager' oftewel een kamp voor registratie en verdeling van buitenlandse dwangarbeiders. In het kamp verblijven veel Poolse mannen, vrouwen en kinderen uit Warschau. Er zijn bijna geen soldaten in

het kamp zelf maar vooral burgermannen en meisjes van de Nazi Partij die de baas over ons spelen. In de ochtend krijgen we een waterig soepje met een beetje koolraap erin en wat hooizaad. We hebben honger maar je moet eerst lang in de rij staan voor je aan de beurt bent. We zijn met minstens duizend man. De soep smaakt nergens naar en iedereen blijft rammelen van de honger. Het lukt de mannen uit Heythuysen zoveel mogelijk bij elkaar in twee barakken gehuisvest te worden. Vijftig man per barak voorzien van vier stoelen, een tafel en houten slaapkribben, twee boven elkaar zonder strozak. In dit kamp wordt al snel een aanvang gemaakt met de registratie van alle gedeporteerde arbeidskrachten.

Durchgangslager Lehrte
des Gauvertrichters Ost-Hannover

Herkunftsland (eingetragte aus):

Datum: Erkennungs-Nr.:

Transport von:

Familienname:

Vor(Ref.)-Name:

Geburtsname bei Frauen:

Geboren am: in Kreis:

männl. weibl. lüdig, verh., verw., gesch.

Anzahl der Kinder: 3

Staatsangehörigkeit:

Volkzugehörigkeit:

Heimatort:

Kreis: Gyon:

Erster Beruf: Ausgebild. Beruf:

Sonstige Berufsbezeichnung: Hauswirtschaftl.

Deutsche Sprachkenntnis: gering — gut — perfekt

Schulbildung: Volkshochschule — Mittelschule — Technikum — Universität

Mutterzunge: Religion:

Jüdische Rasse:

Gestalt: Gesicht:

Arbeite: Lust:

Kennzeichen:

Vermerke:

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

1940

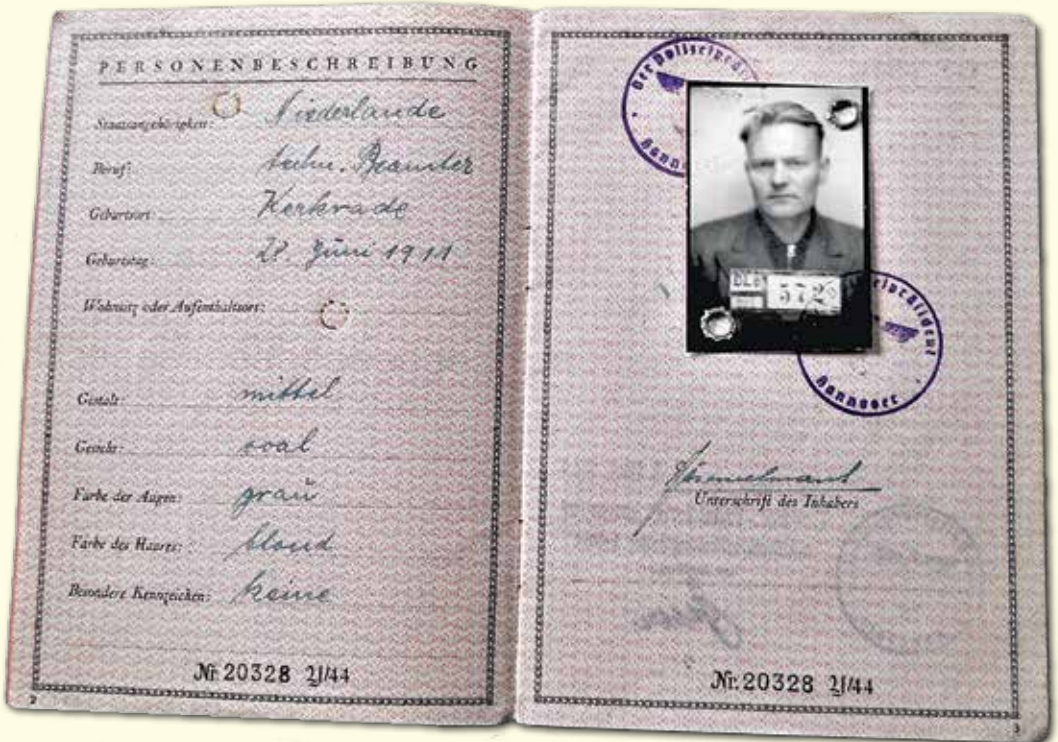
1941

1942

1943

1944

1945

Vorläufiger Fremdenpass Deutsches Reich.
Bron: JoBe.

We krijgen een nummer voorgehangen en dan wordt de foto gemaakt. Weg familienaam, weg mens, nu zijn we enkel nog een nummer. Piet Bemelmans krijgt **nummer 221/572**.

Donderdag 12 oktober. Na vier dagen afzien in de trein, vannacht voor het eerst weer goed geslapen. Het ligt wel erg hard op de houten planken zonder stro. Als ontbijt krijgen we een snee kuch met jam. Een fatsoenlijke wasgelegenheid is er hier ook niet. We moeten het doen met waterpoe-len. Voor het eerst sinds dagen kan ik me wel weer eens scheren. Dat voelt goed. Evenals het met Duits geld bier kunnen kopen in de kampkantine. Ik heb hiervoor fl. 7,50 ingewisseld voor tien Reichsmark. Onwezenlijk, maar het bier smaakt in elk geval beter dan het vieze drinkwater. Er wordt geld geleend aan hen die dit niet bij zich hebben.

De mannen uit Helden hebben al een liedje gemaakt over onze deportatie. In een gezamenlijke zanguitvoering wordt dit 's avonds meerstemmig ten gehore gebracht. Heel indrukwekkend!

Wandluizen en vlooiën vormen een ander groot probleem in dit smerige kamp.

Weldra zit bijna iedereen onder de bulten. Het jeukt verschrikkelijk. Bij daglicht of als het koud is, zie je ze nauwelijks. Dan kruipen ze weg in kieren en spleten. Maar 's avonds, zodra de duisternis invalt en de kachel wordt opgestookt, komen ze in horden tevoorschijn.

Uitslag Medisch onderzoek Doorgangskamp Lehrte. Bron: JoBe.

Vrijdag 13 oktober moeten we allemaal in bad en worden we ontluisd. Dit gebeurt met typische Duitse 'Gründlichkeit'. In groepen van veertig man moeten we ons uitkleden en de kleren aan een kar met ijzeren haken hangen. Er mag geen leer of rubber meegegeven worden want daar blijft in de oven niets van heel. Daarna douchen en vervolgens worden de behaarde lichaamsdelen met een borstel creoline ingesopt door meisjes van de Nazi Partij. Zeer vernederend vooral voor de ouderen onder ons. Eerst voel je niks maar na een tijdje begint dit spul verschrikkelijk te branden. Na staande in een verwarmde ruimte opgedroogd te zijn, is het nog een hele klus om je eigen kleren, die ondertussen ontluisd zijn met hete stoom, terug te vinden. Terug in het kamp neemt het ongedierte in een mum van tijd weer bezit van ons.

Zaterdag 14 oktober worden we medisch onderzocht door een Italiaanse dokter. Tien man per minuut! Alleen tong uitsteken is voldoende om een oordeel te vellen: arbeidsgeschikt!

Hier wordt Leo Mertens, burgemeester van Heythuysen, na herhaalde protesten over zijn deportatie als burgemeester, afgekeurd en naar huis gestuurd. Hij heeft op 12 augustus 1941 zijn functie als burgemeester van Heythuysen en Roggel neergelegd. Zijn functie is toen overgenomen door de Heerlense NSB'er W.H. Colon. Op 5 september 1944 is Colon ineens 'verdwenen'.

Op 'Dolle Dinsdag' 5 september 1944 gaan er geruchten dat de geallieerden in aantocht zijn; Brussel en Antwerpen zijn in het weekend veroverd en ze staan nu al in Nederland voor Breda. Er breekt paniek uit onder de Duitse soldaten. Grote colonnes haveloze Duitsers trekken ongeorganiseerd naar het oosten. Van orde en tucht is geen sprake meer. Op volgeladen vrachtauto's nemen ze alles wat ze kunnen stelen en roven mee: complete huisraad, varkens, kippen, paarden, fietsen, motors. Veel NSB'ers nemen nu ook de vlucht. Zij zijn bang voor 'Bijltesdag'. Als de Duitsers weg zouden zijn zouden zij, de verraders, beslist hardhandig vervolgd worden.

**Eens zal het grote wasdag zijn!
De zwarte hemden aan de lijn,
Een schuifknoop om ze vast te maken,
En rood-wit-blauw van alle daken!
A. den Doolaard**

Maar Dolle Dinsdag bleek een illusie. De geallieerde opmars ging niet zo snel. De Duitsers herpakten zich en de sfeer werd grimmiger. Roof en terreur namen toe en er werd een avondklok ingesteld; vanaf 20.00 uur moest je binnenshuis blijven.

Zondag 15 oktober. 's Nachts hevig bombardement op Brunswijk (Braunschweig). Duizenden lichtkogels, brandbommen en schijnwerpers zijn in de lucht te zien, een bizar maar ook een indrukwekkend schouwspel.

Vliegtuigbombardement. Bron: Wikipedia.

De volgende ochtend mogen we om 07.00 uur naar H. Mis in de openlucht op een groot plein. Duizend man om een altaar. Pater Anectus van Gendt uit Grathem die vrijwillig met ons is meegekomen uit Nederland, is onze voorganger geassisteerd door de priesterstudent Theo In den Kleef uit Heythuysen. Prachtige preek door de pater met als thema "Heer indien het mogelijk is, laat deze kelk voorbij gaan... maar niet mijn wil maar Uw Wil geschiede, O Heer." Ook de H. Communie ontvangen en voor de eerste keer kunnen biechten. De dienst wordt vreed verstoord door luchtalarm. We moeten terug naar de barakken en de 'bangeren' onder ons naar de schuilkelders. Om 12.00 uur krijgen we vandaag pas eten: koolraap. Later op de dag nogmaals een luchtalarm.

Aangezien we als groep uit Heythuysen zo veel mogelijk bij elkaar willen blijven, hebben we discussie bij welke 'vakgroep' dat het beste kan lukken. Velen denken dat je als bosarbeider verschoond kunt blijven van het oorlogsgeweld in de steden. Houthakken in de bossen verkleint de kans op bombardementen maar daar is moeilijk eten te halen. De meningen over hoe je het beste kunt overleven lopen daarom flink uiteen. Uiteindelijk willen de meesten echter zo snel mogelijk uit dit ellendig kamp weg en aangezien in de directe omgeving van Hannover veel landbouwers en industriearbeiders gevraagd worden, vertrekken al snel de eerste transporten. De groep uit Heythuysen begint uit elkaar te vallen. Frits Kierkels, Gradus Crijns, Wulm Thijssen en de gebroeders Harrie, Frits en Mathieu Vossen hebben zich opgegeven als landbouwer en vertrekken per auto naar de suikerfabrieken van Wendessen. Sjra en Frens van Horne, Sef Hebben en Sjeng Gubbels vertrekken naar Braunschweig. Frie Theelen, Jan Adriaens en Jan Winkelmolen naar Ochtersum. De timmerlui Sjang Berben, vader Wulm en zoon Sef Hermans en Hub van Horne gaan naar Kirchrode bij Hannover. Ook Daan en Harie Brouns, Sjra Cillekens, Piet en Driek Linssen, Theo Kierkels en Pierre en Wiel Hendriks worden vandaag nog tewerkgesteld op het platteland in de regio Northeim. Uiteindelijk blijven we aan het einde van de dag met nog ruim vierhonderd mannen uit Midden-Limburg over.

Maandag 16 oktober. Vanochtend vertrekt weer een grote groep bakkers en landbouwers naar Northeim: Frans Richaerts, de gebroeders Sjra en Ton Peskens, Jan Mertens, Drees Hanssen, Han Allers, Pierre Joosten, Thei Vestjens, Driek en Piet Linssen, Jac. Beurskens, Theo Kierkels, Graad van Bree, Piet van Lier en Harrie Houben. Tjeu Hermans gaat als landarbeider werken bij een boer in Bornhausen bij Seesen. Degegenen die zich als bosarbeider hebben ingeschreven blijven in het kamp achter.

Bescheinigung: Tewerkstellingbewijs in Duitsland. Bron: JoBe.

Deze groep bestaat nog uit zo'n twintig man uit Heythuysen te weten Jan Beelen, Piet Bemelmans, Toon en Twan Coenen, Bèr Deckers, Jacques Frenken, Jan van Gaal, Tjeu en Willem Giesberts, Harie Hendriks, Frans van Hoof, Wiel Janssen, Harrie en Theo In den Kleef, Bèr Linssen, Bèr en Jacques Niessen, Paul Oyen, Harry Prinssen, Neer Sijben en Vester Geuns.

Dinsdag 17 oktober vertrekt deze groep om 13.00 uur te voet uit Kamp Lehrte naar het station. Pas tegen 17.00 uur loopt de trein het kapotte station Hannover binnen. Hier moeten we een lange trap afdalen naar grote bunkers onder het gebouw waar het vol zit met schuilende en dakloze burgers. Nu worden we onder de hoede genomen door een groep SA'ers (Sturmabteilung of bruinhemden) en krijgen we te horen in welke trein we moeten stappen. Bij het verlaten van de bunker ontvangen we extra kuchen, boter en vlees voor onderweg. We weten niet waarheen we gebracht worden. Om 20.00 uur vertrekken we uit Hannover via Minden en Hamm naar Düsseldorf.

Woensdag 18 oktober passeren we bij het ochtendgloren Düsseldorf en steken de Rijn over naar Neuss. Onderweg worden we viermaal beschoten door geallieerde vliegtuigen. We moeten dan steeds de trein uit en in het open veld dekking zoeken. Levensgevaarlijk! Gelukkig hebben we nooit meegemaakt dat de vliegtuigen op mensen in

het veld schoten. In Erkelenz wordt de trein omstreeks 10.00 uur zo zwaar onder vuur genomen dat de Duitsers niet meer verder durven. We zijn hier ongeveer twintig km van de Limburgse grens. Omdat het te gevaarlijk wordt om de eigenlijke eindbestemming Aken te halen besluiten de Duitsers rechtsomkeer te maken. Dit gebeurt mede omdat de strijd om het omsingelde Aken in een eindfase verkeert, zodat versterking van de Westwall daar niet zo veel zin meer heeft. Achteraf horen we dat 21 oktober de Amerikanen de stad Aken, de eerste grote stad van het Derde Rijk, ingenomen hebben. Nauwelijks heeft de trein Erkelenz achter zich gelaten of er komt weer een zware luchtaanval door Amerikaanse vliegtuigen.

Geallieerd vliegtuig voert bombardement uit. Bron: Wikipedia.

We mogen van de bewakers de trein niet uit. Echter iemand trekt aan de noodrem en iedereen vliegt de trein uit, de bewakers voorop. Chaos alom. Overal rond het baanvak duiken mannen weg. In de ontstane paniek proberen sommigen te ontsnappen. We zijn ook zo dicht bij de grens met Limburg. Dat lukt onder andere Harie Hendriks, Neer Sijben, Bèr Linssen en Tjeu Giesberts uit Heythuysen, Sef Derks en Jan Coenen uit Roggel en de gebroeders Janssen uit Helden. Maar het blijkt veel lastiger dan gedacht om weg te blijven. In de buurt van Posterholt worden ze verraden door een Duitse 'pastoor' en na een paar dagen werken weer teruggebracht naar hun 'kameraden'.

HOOFDSTUK 2

Dwangarbeid

Gehuisvest in de 'Feldschule' in Viersen

Onze nieuwe eindbestemming blijkt Viersen te zijn. We zijn nog steeds met vierhonderd man. De grootste groep van tachtig mannen komt uit Helden, de anderen komen uit Kessel, Nederweert, Kelpen, Heythuysen, Roggel, Beegden en Horn. In Viersen worden we verdeeld over twee scholen. De meeste mannen uit Heythuysen worden gehuisvest in de 'Feldschule' aan de Feldschulplatz gelegen aan de rand van de stad en de meesten uit Helden in de 'Schultheissenhof'. Deze school ligt meer in het centrum van Viersen naast de dekenale kerk St. Remigius.

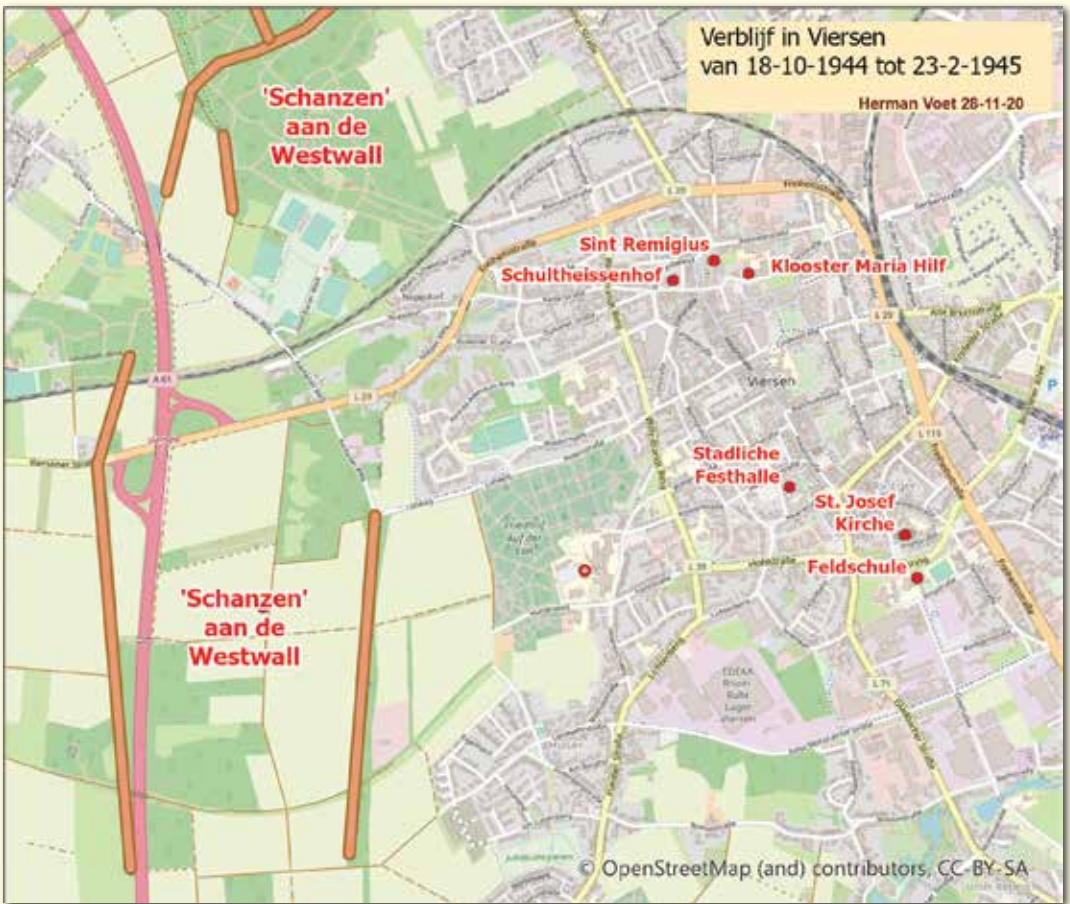

Feldschule in Viersen (1945). Bron: Privé archief dr. H. Charche.

Dekenale St. Remigiuskerk in Viersen. Hier vonden de gedeporteerden vele maanden troost. Bron: Archiv Frau Maria Jinkertz.

In de Feldschule worden we met dertig man in een klaslokaal gestopt. We moeten slapen op de grond op stro en er is geen verwarming of licht.

Buiten is er één waterkraan. Ik kan hier mijn gescheurde jas en rugzak laten repareren door kleermaker Mavitzers naast de St. Josefkerk op het plein voor de Feldschule. Ook heb ik een handdoek van hem ontvangen. Achteraf gezien hebben we het slecht getroffen met huisvesting in de Feldschule. Bij ons in de school is Lagerführer Nolle gehuisvest en dat is de grootste smeerlap van allen. Met zijn tien SA-handlangers, onder andere Stoll, Dücker, Schwinie en Herly, worden we voortdurend gedrield en gekleinereerd. Vooral Nolle en Dücker scheppen er genoeg in om ons, onschuldige mensen, steeds te pesten en te mishandelen. Dücker is zelfs zo'n walgelijk schepsel die haast zijn nek breekt om bij luchtalarm in de schuilkelder te komen en ons mishandelt als wij proberen een voet in de kelder te zetten.

In de Schultheissenhof zijn de bewakers niet zo streng. Bovendien ligt deze school naast het klooster 'Maria Hilf' met zeer behulpzame zusters Augustinessen. De kloosterlingen geven, waar mogelijk, met gulle hand kleding en voedsel. Er is zelfs een aparte ziekenafdeling in het klooster met verpleging, het 'Revier'. Ook kunnen de mannen uit de Schultheissenhof gemakkelijker profiteren van de gunsten van de bevolking. Vele burgers van Viersen hebben medelijden met de arme Hollanders en geven wat ze missen kunnen. Viersen is een katholieke stad met weinig Nazi's, de meeste burgers kunnen de SA niet uitstaan. Ze kunnen niet geloven dat we onder dwang thuis zijn opgepakt en weggevoerd! De SA-bewakers van de Feldschule proberen daarentegen steeds te voorkomen dat wij spullen ontvangen van de goedwillende burgers van Viersen.

Tankgracht. Bron: Wikipedia.

Donderdag 19 oktober vroeg in de ochtend om 06.30 uur staan we buiten al klaar om te 'schanzen'. De regen valt met bakken neer. Eerst moeten we schoppen en houwelen ophalen in een depot in de Städtliche Festhalle (Stadsschouwburg). Hier is tevens het hoofdkwartier van de NSDAP (Nationaal Socialistische Duitse Arbeiders Partij) in Viersen gevestigd. Daarna vertrekken we in een lange colonne, drie aan drie, onder geleide en bewaking van SA-mannen. Na ruim anderhalf uur lopen in de stromende regen bereiken we onze werkplek. Nadat we hier twee uur in de stromende regen gewacht hebben, kunnen we weer inrukken. Kletsnat tot op het bot terug naar de Feldschule. 's Middags wel volop bonensoep met vlees gehad van de zusters Augustinessen uit het klooster. 's Avonds vallen de eerste klappen van onze bewakers.

Vrijdag 20 oktober vertrekken we weer om 06.30 uur richting Dülken om te 'schanzen'. Als 'schanzers of 'spitters' moeten we kilometerslange loopgraven en tankgrachten van vier meter lang en drie meter diep in de vette klei graven. Graven en nog eens graven is het parool. Je moet er niet aan denken dat daardoor onze bevrijders langer tegengehouden kunnen worden! Deze tankgrachten maken onderdeel uit van het versterken van de Westwall tussen Viersen

en Venlo (Maas) met een lengte van zesentwintig km. Als vergoeding zullen we 1.30 Reichsmark en twee sigaretten per dag ontvangen.

De leiding van het graafwerk aan de Westwall was in handen van de Organisatie Todt (OT); een Duitse bouwmaatschappij vernoemd naar de oprichter in 1938 Fritz Todt. Het was een semi-militaire organisatie die in de laatste jaren van de oorlog veel gebruik maakte van buitenlandse dwangarbeiders, krijgsgevangenen en gevangenen uit concentratiekampen om de gigantische bouwprogramma's voor het Derde Rijk af te krijgen. De organisatie om arbeiders te werven, het zogenaamde 'Volksaufgebot', lag in handen van de functionarissen van de NSDAP (Nationaal Socialistische Duitse Arbeiders Partij).

De Wehrmacht moest er voor zorgen dat de geallieerden zo lang en zo ver mogelijk van de Westwall verwijderd bleven zodat er nog tijd was om de Westwall afgebouwd te krijgen. De moeite die het zou kosten om de Wehrmacht bij de Maas terug te dringen, werd door de geallieerden zwaar onderschat.

Für die holländischen Arbeiter wird folgendes mitgeteilt:
 1. Die Arbeiter werden gebeten, nach der hl. Messe geschlossen zu ihrem Lager zurückzukehren. Nur dann, wenn alle ohne Ausnahme diese unsere Bitte erfüllen, wird in Zukunft eine Sonntagmesse möglich sein.
 2. Am nächsten Sonntag wird an alle ~~ark~~ holländischen Kirchenbesucher ~~die~~ bei Beginn der hl. Messe die Generalabsolution erteilt, sodass alle auch zur hl. Kommunion gehen können. Wer die hl. Kommunion empfangen will, muss vorher zwei Stunden oder, wenn dies nicht gut möglich sein sollte, wenigstens eine Stunde ~~vorher~~ nüchtern bleiben.

Mededelingen voor de Nederlandse arbeiders. Bron: JoBe.

Na het werk mogen we niet zonder schriftelijke toestemming buiten de Feldschule komen. Elke avond gaan we, indien we dit mogen, naar de mis. Het gebed is onze grootste troost. Wel wordt er bedreigd met: "Als er één wegloupt, zal 'n ander worden doodgeschoten!" Na de mis wordt er gekaart, gezongen, sokken gestopt, luizen gevangen en af en toe een trekje aan een sigaret. Volhouden en strijden om van dag tot dag te overleven; daar gaat het hier om.

'Schanzen' aan de Westwall

Elke dag moet er tien uur geschansd worden en tot ieders ergernis zelfs op zondag tot 12.00 uur.

'Schanzende' mannen. Bron: Wikipedia.

Oktober en november 1944 zijn buitengewoon nat en koud. Bovendien brengt begin november al de eerste sneeuw. De winter 1944/45 zou lang en streng worden. Tientallen mannen liggen weldra ziek op 't stro. Soms proberen we zo ook onder het werk uit te komen. Niemand slooft zich uit, waarom zouden we? "Langzaam aan," luidt de ongeschreven wet. Ettelijke kubieke meters zand worden twee tot drie keer verplaatst.

De dagelijkse voedselvoorziening bestaat uit 's morgens een snee kuch met jam en koffie; 's middags een kom soep van koolraap (Steckrübensuppe) en 's avonds weer een snee kuch met jam en koffie.

De Duitsers zorgen ervoor dat wij net genoeg eten en verzorging krijgen om niet dood te gaan, maar het is te weinig om van te kunnen leven. Door het zware en langdurige werk elke dag in regen of bijtende kou staan we met honger op en gaan ermee naar bed. Daar waar de mogelijkheid zich voordoet, bedelen we bij de burgers van Viersen en ook wordt alles wat na de oogst op de velden achtergebleven en eetbaar is zoals aardappelen, bieten en wortelen na het 'schanzen' meegenomen. Suikerbieten kunnen we in een stroopfabriek in de buurt ruilen tegen stroop. In het begin kunnen we met het schamele loon van ongeveer 40 Reichsmark per maand, als dat tenminste wordt uitbetaald, nog wat eetbaars kopen. Maar al spoedig stagneert de aanvoer naar de winkels of mag niet meer aan buitenlanders worden verkocht. Gelukkig mogen we af en toe bezoek van het thuisfront ontvangen. De zeldzame pakjes van thuis worden altijd broederlijk onder elkaar verdeeld. We worden een steeds hechtere groep.

*De vrouw van Thomassen, die haar man (journalist en ook in Heythuysen opgepakt tijdens de Kerkrassia) komt bezoeken op **zondag 22 oktober**, vertelt dat ze thuis had moeten 'vluchten' voor de geallieerden. Op 15 oktober 1944 zijn de Engelsen namelijk het Kanaal Wessem-Nederweert overgestoken en hebben geprobeerd Heythuysen te bevrijden door middel van een geweldig granaatvuur. Deze bevrijding mislukt omdat de verdediging door de Duitsers sterker is dan verwacht en de steun van de Amerikanen uitblijft omdat die het nog te druk hebben met de verovering van Aken. Die middag sneuvelen in Heythuysen vijf mensen.*

Op **woensdag 25 oktober** het eerste pakje met etenswaren en sigaretten van thuis ontvangen. Het is een druppel op gloeiende plaat maar wordt zeer gewaardeerd. Voor het eerst hebben we weer licht en een verduistermogelijkheid in ons schoollokaal. Nu hoeven we niet meer met de kippen naar bed. **Zondag 29 oktober** is Viersen 's nachts heftig gebombardeerd en daarom is er geen H. mis in de morgen maar 's avonds om 17.00 uur. Veel luchtalarm. Na afloop van de mis gepraat met mannen van Schultheissenhof onder andere Louis Janssen (Oostrum), Jan Gielens en Wim Berben (Helden-Panningen) en Sjeng Vermeulen (Kelpen). Uit de verhalen blijkt dat die het een stuk beter getroffen hebben dan wij. 'Onze' SA-bewakers zijn echte Nazi-honden. Bij alarm mogen we niet eens naar de voor de school gelegen schuilkelder. Die is alleen voor de SA 'ers en andere Duitsers. "Het zijn toch jullie 'Freunden' daarboven en voor 'Freunden' hoef je niet bang te zijn", zei Dücker dan tegen ons. Ze maken er een soort concentratiekamp van. Als lijdzaam verzet wordt de begroeting "Heil Hitler" door ons stevast beantwoord met "Dreej Liter". We horen dat de Britten na een zwaar tegenoffensief weer door de Duitsers uit Meijel verjaagd zijn. De geallieerden hadden het vermogen van de Duitsers om zich te hergroeperen onderschat en er de voorkeur aan gegeven eerst de haven van Antwerpen te veroveren voor de aanvoer van de zo hoognodige voorraden.

Woensdag 1 november Allerheiligen.

Schoolhoofd Gerard Josephus Joosten uit Buggenum is zwaar ziek. Omdat er onlangs enkele mannen ontsnapt zijn, is Lagerführer Nolle razend en mag de dokter niet bij Joosten komen, alleen zijn assistent.

Op **vrijdag 3 november** is meester Joosten (*06-04-1901), 43 jaar oud, om 17.30 uur overleden zonder dat er een dokter of priester bij is geweest. Joosten heeft thuis een vrouw met vier kinderen die in verwachting is van het vijfde kind.

Bidprentje Gerard Joosten. Bron: JoBe.

Dinsdag 7 november is meester Joosten begraven. Omdat er weer drie mannen van onze kamer gevluht zijn, is Lagerführer Nolle helemaal des duivels. Alle verlof wordt nu ingetrokken, de voordeur wordt dicht gespijkerd en niemand mag naar de begrafenis. Kerkbezoek is uit den boze. Ziek of niet, iedereen moet naar het werk.

Donderdag 9 november zijn zestien broeders uit Midden-Limburg vanuit Lehrte in Viersen aangekomen. Zij worden bij ons in de Feldschule geplaatst. Deze groep bestaat uit drie broeders uit Roggel die ondergedoken zaten in klooster St. Elisabeth in Haelen, zeven broeders van Mill-Hill uit kasteel Aldenghoor in Haelen en zes Augustijner en Dominicaner paters uit Venlo. Zij zijn allen opgepakt als represaillemaatregel tegen aanvallen op Duitse soldaten door het ondergrondse verzet in Midden-Limburg: de knokploegen. Geestelijken speelden een belangrijke rol in het Limburgse verzet. Bijna alle jonge priesters waren betrokken bij de illegaliteit in Limburg.

Zondag 12 november tot 10.30 uur 'geschansd'. H. Mis om 16.00 uur. Het geloof is vooral voor de ouderen zeer belangrijk. Massaal gaan we naar de kerk, soms wel twee keer per dag. Deken Gerhard Frenken van de St. Remigiuskerk en pastoor Dickmann van de St. Josefkerk uit Viersen stellen de H. Mis altijd uit tot in de middag als er 's morgens 'geschansd' moet worden. Zij zijn zeer onder de indruk van de vrome, diepgelovige katholieken uit Limburg. Naast de zusters uit het klooster zijn deze priesters een enorme steun en toeverlaat voor ons dwangarbeiders. Hun mogelijkheden om te helpen zijn echter zeer beperkt.

Vandaag is een auto naar Heythuysen vertrokken. Uit elk dorp mocht één persoon mee om pakjes en brieven op te halen. Voor Heythuysen is dat kapper Harry Prinssen. Onder begeleiding van Duitse soldaten moest hij thuis zijn kapperspullen ophalen en dan weer terug naar Viersen. Mocht hij vluchten dan zouden twee mannen uit Heythuysen die in Viersen waren achtergebleven worden doodgeschoten. Dat waren meester Harrie In den Kleef en ondergetekende Piet Bemelmans.

Dat wilde Harry Prinssen niet op zijn geweten hebben en daarom ging hij de volgende dag weer met de Duitse soldaten mee terug naar Viersen.

*Kapper Harry Prinssen ca. 1950.
Bron: HvHeitse.*

Maandag 13 november 'geschansd' tot 16.00 uur. Als we terug zijn, is de auto uit Heythuysen er. Met z'n allen luisteren we naar het verslag van Prinssen. Pakje voor nummer 572 van thuis ontvangen met brief, sigaretten, shag én schone kleren. Wat een feest!

'Schanzende' mannen. Bron: Wikipedia.

Na ruim een maand van huis voor de eerste keer sinds 8 oktober schoon 'wasgoed' (ondergoed) en overhemd aangetrokken. 's Avonds een flinke portie door Jacques Frenken meegebrachte aardappelen klaargemaakt.

Ondanks dat Nolle zijn tanden liet zien, zijn er in de nacht van 14 op 15 november weer zeven man gevlucht. Om twee uur wordt alarm geslagen. Paniek. Alles is in rep en roer. We worden van de begane grond naar twee lokalen op de eerste verdieping gejaagd. Voor straf moeten we met negentig mannen in één kamer slapen. Er vallen gewerschoten, er wordt bedreigd, geschopt en geslagen. De schele Dücker heeft het hoogste woord. We mogen zelfs niet naar de wc. De volgende ochtend zijn alle kommen en schoenen vol. Alle persoonlijke bezittingen moeten ingeleverd worden om zo het vluchten te voorkomen. Wie niet onmiddellijk zijn papieren afgeeft, wordt 'tegen de muur gezet'.

Woensdag 15 november trekken de 53rd Welsh Infantry Division en de 51rd Highland Infantry Division weer het Kanaal Wessem-Nederweert over en bevrijden Nederweert-Eind, Leveroy, Kelpen, Grathem, Baexem en Heythuysen onder een zeer heftig granaatvuur!

Onder de naam 'Operatie Nutcracker' trekken de geallieerden verschillende dagen en nachten lang met onafzienbare rijen troepen, tanks en kanonnen door Heythuysen en zuiveren de westelijke Maasoever van Duitsers tot aan de Maas bij Roermond. Dit alles was een onderdeel van de operatie 'Market Garden', het gewaagde en ambitieuze plan van de Britse bevelhebber Montgomery om op te rukken in de richting van het hart van de Duitse wapenindustrie, het Ruhrgebied. De bevrijding van Heythuysen is buitengewoon gelukkig verlopen in vergelijking met vele andere dorpen in onze omgeving; geen grote schade aan huizen.

Onze kerk en kerktoren zijn blijven staan en hebben geen noemenswaardige schade geleden dankzij het 'Verzet'. De bevrijding van Midden-Limburg ten westen van de Maas die op 30 september 1944 was ingezet, wordt pas op 22 november 1944 helemaal afgerond. Bijna twee maanden van bloedig heen en weer golvende gevechten zijn verstreken alvorens de Duitsers zich achter de Maas terugtrekken.

Terugtrekkende Duitsers tijdens de bevrijding van Heythuysen. Bron: HvHeitse.

Ze laten een desolaat, kapotgeschoten en volkomen leeggeplunderd Midden-Limburg achter. Voor de achterblijvers valt er weinig te vieren. De volledige bevrijding van Midden-Limburg wordt, na een zeer moeizame en langdurige strijd, pas op 1 maart 1945 helemaal voltooid als Roermond en Venlo worden bevrijd!

Zondag 19 november wordt het station van Viersen weer zwaar gebombardeerd door geallieerden. We moeten tot 12.30 uur een bomtrechter in de spoorbaan naar Krefeld opvullen. Het ergste zijn de tijdbommen die door de Engelsen worden afgeworpen. Die kunnen op elk willekeurig moment exploderen. We mogen niet naar de H. Mis. De snelle nadering van het oorlogsfront veroorzaakt bij onze overmoedige bewakers alengs doffe apathie. Het aanvankelijk drillen en drijven neemt stilaan af. Ook onze graafprestatie is niet zo hoog meer. Lichamelijk verzwakken we aanzienlijk door onvoldoende voedsel en verzorging.

De kleren die wij bij onze deportatie droegen, worden hier dag en nacht gedragen. Ze moeten noodgedwongen aan ons lijf drogen. Stromend water is er niet meer en zeep ontbreekt. Ons verblijflokaal in de Feldschule wordt nu slechts af en toe verwarmd en 's nachts verduisterd, doch niet geventileerd. Langs de muren, drijfnat van condens, is een laag stro onze slaappleats, waar intensief en af en toe met veel kwinkslagen luizenjacht wordt gehouden.

Wandluizen zijn platte bruine beestjes van een halve centimeter die bloed opzuigen en een sterk irriterende, stinkende stof terug spuiten. Bron: Wikipedia.

Dinsdag 21 november krijgen we stro van de Russen in ons lokaal. Daardoor krijgen we nog meer last van wandluizen. Ze zitten in de haren, in de sokken en het ondergoed. De dekens krioelen. Je wordt gek van de jeuk. We krabben ons tot bloedens toe, maar het helpt niets. Nu moeten we ons iedere dag insmeren en ook ons ondergoed dagelijks wassen. **Donderdag 23 november** vieren we de verjaardag van Paul Oyen uit Heythuysen. Tot 10.00 uur 'geschansd' in Rasseln richting Erkelenz, daarna terug vanwege regen. Er is geen licht in het schoollokaal. **Zondag 26 november** geen H. Mis. Wel ingesmeerd tegen luizen. 'Geschansd' tot 12.30 uur. De in beslag genomen persoonlijke bezittingen krijgen we vandaag weer terug. Verjaardag Harrie In den Kleef gevierd. Harrie is onze contactpersoon met Lagerführer Nolle en dat is geen gemakkelijke taak. Hij krijgt het vaak zwaar te verduren.

Harrie In den Kleef en zijn echtgenote (1965). Bron: HvHeitse.

Vrijdag 8 december is er een bom op het elektriciteitsnet gevallen waardoor het licht regelmatig uit valt. Ondanks regen, storm en kou moet er doorgewerkt worden. Dat is niet gemakkelijk omdat de grond bevroren is en er flink gebikt moet worden om de tankvallen te graven. Tot 15.00 uur 'geschansd', daarna nog tot 17.30 uur op station bomkraters moeten vullen. Ik heb veel last van diarree. **Zondag 10 december** is de luizenplaag enorm toegenomen. De bewakers gaan iedereen kaal knippen. De burgers uit Viersen die dit zien, beginnen te protesteren. Dit helpt en na vijftig kaalgeknipte mannen stoppen ze deze 'kaalhoofd-actie'. He-las zit ik bij de vijftig. **Vrijdag 15 december** 'geschansd' tot 14.30 uur. Veertig Italiaanse en Poolse gevangenen worden bij ons in de Feldschule geplaatst en krijgen lokaal IV toegewezen. Wij worden nu verdeeld over de andere drie lokalen. Nu totaal zesenvijftig mannen in ons lokaal III. De omgang met de Italiaanse en Poolse gevangenen is ten strengste verboden. Lagerführer Nolle is vandaag vervangen door Volkbrecht. Er gaat een golf van opluchting door de school.

Plat gebombardeerde huizen in Viersen. Bron: Wikipedia.

Woensdag 20 december hebben we puin geruimd in Viersen en familie Braun helpen verhuizen van de Heierstrasse naar de Hauptstrasse tot 17.00 uur.

Boek over Glaskunst gekocht voor 10 Reichsmark. Het valt niet mee om te lezen in de Feldschule. Om de sleur van eten, werken, slapen te doorbreken en niet geestelijk af te stompem, is dat wel nodig. Overjas gerepareerd voor 2 Reichsmark.

Donderdag 21 december wordt lokaal III uitgezwaveld en wij worden naar Dülken gestuurd om te baden en onze kleren te laten stomen ter bestrijding van de wandluizen. Vandaag weer eens de werkvergoeding oftewel 'zakgeld' ontvangen van 13 Reichsmark.

Reichsmark. Bron: Wikipedia.

Maandag 25 december: Eerste Kerstdag. Het is voor de eerste keer dat we verlof krijgen sinds drie maanden.

De Hoogmis is om 10.00 uur in Rheindahlen. Samen met Toon Coenen ben ik uitgenodigd om 'Weihnachten' te komen vieren bij de Duitse families Joseph Kitschen en H. van Altenhein in Günhoven/Rheindahlen. We worden hier hartelijk onthaald door deze vriendelijke mensen en krijgen ook nog eens een heerlijke maaltijd voorgeschoteld.

Toon Coenen. Bron: HvHeitse.

Puin ruimen na bombardement. Bron: Wikipedia.

Donderdag 28 december puin geruimd uit gebombardeerde huizen in Viersen en bezig geweest met kolen- en houttransport. Drukkerijmachine van Arthur Thewissen, Regentenstrasse 40 vervoerd tot 16.00 uur. Het puinruimen bij burgers van gebombardeerde huizen heeft nu een grotere prioriteit dan werken aan de Westwall. De grond is te hard bevroren. Bovendien levert dit puinruimen af en toe wat extra's op van de burgers. We horen dat het Ardennenoffensief van de Duitsers is afgeslagen en dat Duitsland nu open ligt voor de geallieerde troepen.

Maandag 1 januari 1945 verlof van 10.00 tot 20.00 uur. We hoeven niet te werken. Het is bitter koud. Naar Rheindahlen geweest voor de bruiloft van de familie Joseph Kitschen.

Donderdag 4 januari mogen we door bemoeienissen van het Duitse Rode Kruis een brief naar huis sturen. Mijn brief stuur ik naar huisadres Hubertuslaan 160a. Wat ik echter niet weet, is dat ons woonhuis sinds bevrijding van Heythuysen op 15 november 1944 in gebruik is genomen door de geallieerden en dat mijn vrouw en twee kinderen naar familie in Kerkrade vertrokken zijn om de bevalling af te wachten.

De persoonlijke bezittingen van Piet Bemelmans kunnen al die maanden dat hij van huis was in één rugzak en bestaan uit: drinkbeker, vork, mes en lepel, drinkkom, padvindersmes, sjaal (groesgrauw), oorkleppen, 1 paar schoenen en laarzen, voetlappen, kapotte sokken, 1 deken (grijs), 2 zakdoeken, 2 boordjes, korte en lange onderbroek, borstrok, 2 hemden, trui, lange broek, blauw geruite handdoek, korte jas, overjas, regenjas, rugzak, schrijfblok, enveloppen, 2 boeken: 'Dans' en 'Grondverbetering', persoonlijke documenten: persoonsbewijs, vrijstellingsbewijs rijwiel, legitimatiebewijs Luchtbescherming, bewijs tewerkstelling in Duitsland, dagboeken.

Citaat uit de brief van 4 januari:

"Dagelijks smee ik de hulp van de H. Maagd af om voor de bevalling van ons derde kindje in februari weer thuis te zijn. Als ons een dochtertje geboren wordt, noem het dan Maria. Ik heb de H. Maagd beloofd het kind aan haar op te dragen. Door haar voorspraak zal alles in orde komen."

HOOFDSTUK 3

Dysenterie, longontsteking en geboorte dochter Rietje

Opgenomen in het 'Revier'

Maandag 8 januari zijn de SA-bewakers allemaal vertrokken. Ze worden vervangen door burgers. Het regime versoepelt nu. De gehate hakenkruisvlag kan eindelijk verwijderd worden uit ons klaslokaal. Het is hier nu ontzettend koud met heftige sneeuwstormen. **Dinsdag 9 januari** heb ik ernstige diarree met veel bloedverlies. Naar dokter Martens geweest, diagnose: dysenterie (ernstige vorm van diarree). Deze hoogbejaarde arts verleent samen met de zusters uit het klooster Maria Hilf medische hulp aan zieke buitenlanders. Om 17.00 uur naar het 'Revier' gestuurd, een geëvacueerd kinderkuis aan de Klosterweiher 40 in Viersen. Hier ontmoet ik voor het eerst Tjeu Aben uit Nederweert-Eind. Hij was een van de eerste afgekeurde Limburgse gedeporteerden in Viersen. Hij heeft als gevolg van kinderverlamming in zijn jeugd een vergroeide ruggengraat en draagt een sterke bril met dikke glazen. Alhoewel het 'Revier' geen uitrusting en geneesmiddelen heeft, worden we hier liefdevol verzorgd door de kloosterzusters. Ze sloven zich uit, wassen en herstellen lijfgoed, verschaffen een warm bad en bed, kortom je wordt weer mens. Helaas is het van korte duur.

Maandag 15 januari weer beter verklaard en ontslagen uit ziekenhuis.

Terug naar Feldschule om te 'schanzen'. Om op de werkplek te komen in de buurt van Mönchengladbach moeten we ruim twee uur lopen. Voordat we kunnen beginnen moet er eerst een dikke laag sneeuw geruimd worden. Er zijn hier ook meer dan vijfhonderd Russische vrouwen aan het werk.

Vrijdag 19 januari steekt door de barre omstandigheden de griep weer de kop op. Terug naar het 'Revier' met koude rillingen en hoge koorts 39.6. Op **zaterdag 27 januari** na ruim een week met hoge koorts in bed gelegen te hebben, vertrouwt de dokter het niet langer en laat een röntgenfoto maken.

Vrijdag 2 februari volgt een tweede röntgenfoto omdat de koorts maar niet over wil gaan. **Dinsdag 6 februari** wordt ons derde kind in het Sint Joseph Ziekenhuis te Kerkrade geboren terwijl ik doodziek in het 'Revier' lig. Mijn brief is aangekomen en mijn smeekbede verhoord. Onze nieuw geboren is naar Maria genoemd: Maria Antonia Petronella, roepnaam Rietje. Gedoopt op 7 februari 1945 in Kerkrade. **Donderdag 8 februari** heb ik nog steeds hoge koorts. Bloedonderzoek moet meer duidelijkheid geven. **Vrijdag 9 februari** maken we het zwaarste bombardement op Viersen tot nu toe mee. Voortdurend alarm. In vier aanvalsgolven droppen Amerikaanse vliegtuigen 195 ton bommen op de stad.

Doop van Rietje. Bron: JoBe.

Alles schudt op zijn grondvesten door deze zware bommenregen. De pannen vliegen van het dak van het klooster en het 'Revier'. Geen ruit is meer heel en licht en water is er ook niet meer. Zeker driehonderd doden zijn er te betreuren in Viersen en honderden huizen in puin.

Woensdag 14 februari volgt de uitslag van het bloedonderzoek: Senkung/bloedbezinsel 45 mm, normaal is 12 mm. **Vrijdag 16 februari** heb ik van Toon Coenen uit Heythuysen 50 Reichsmark geleend. Hiervan 10 Reichsmark voor H. Missen betaald.

Uitslag Gezondheidsamt. Bron: JoBe.

Zaterdag 17 februari volgt weer onderzoek door dokter Martens; hij constateert nu een longontsteking. Maar via het plaatselijk 'Gezondheidsamt' weet dokter Martens op de röntgenfoto tuberculose te insinueren. Dat betekent besmettingsgevaar en dus word ik afgekeurd. Ik word teruggestuurd naar Kamp Lehrte bij Hannover. Daar zal na herkeuring een definitieve arbeidsongeschiktheidsverklaring volgen.

Afgekeurd en weer terug naar Kamp Lehrte

Vrijdag 23 februari vertrekken om 05.00 uur uit Viersen elf arbeidsongeschikten (zeven mannen uit de Schultheissenhof en vier uit de Feldschule) onder leiding van Fritz Stamm naar Kamp Lehrte. Zuster Zita, overste van het klooster Maria Hilf, komt naar me toe en vraagt nadrukkelijk of ik Tjeu Aben onder mijn hoede wil nemen. Hij zal het met zijn handicap zonder begeleiding absoluut niet redden. Naast zijn sterk vergroeide rugengraat lijdt hij ook nog aan een nierziekte die bij hem een onverzadigbare dorst veroorzaakt. Slechts een uiterst klein rantsoen water is dagelijks toegestaan.

Onze trein zal om 06.08 uur uit Viersen vertrekken maar dat wordt drie uur later. Door de vele bombardementen wordt deze reis door het Ruhrgebied naar het noorden van Duitsland voor ons een ellendige en levensgevaarlijke tocht die we nooit meer zullen vergeten. Tot vlak voor Neuss gaat het redelijk goed. Maar door bomtrechters kan de trein niet meer verder en moeten we een uur lopen naar Neuss. Hier moeten we snel in een bunker schuilen voor de volgende beschietingen. Tot 16.00 uur hebben we wat kunnen uitrusten. Toen te voet naar Handweiser en om 17.00 uur de tram gepakt naar Düsseldorf, vanwaar nog een trein vertrekt naar Wuppertal-Volwinkel. Om 21.00 uur in Hagen overgestapt in de trein naar Dortmund, waar we om 23.00 uur aankomen. Meteen gaan we een bunker in die vijftig meter diep onder de grond ligt. Hier kunnen we een paar uurtjes slapen. Het alarm gaat voortdurend af vanwege de zeer zware bombardementen.

Stellungsbau West

Einsatz:
Vierson-West

An das

Einrichtungslager Lichte/Hannover.

Notwendige Einsatzmänner (Holländer) sind von uns wegen
Arbeitsunfähigkeit entlassen und bis einschließlich 25. Febr. 45. versorgt.

Nr.	Name	Vorname	Geb.	Geburtsort	Kreis	
<u>Schwarzhaarhof:</u>						
1	Aben	Kathari	22.1.19	Nedewert	Limbürg	
2	Peters	Franz	16.9.07	Helden	Limbürg	
3	Meulen	Johannes	18.9.05	West	Limbürg	
4	Slippen	Hendrik	22.9.17	Venlo	Limbürg	
5	Verstappen	Johannes	17.7.18	Roggel	Limbürg	
6	Hendricks	Josef	27.5.12	Roggel	Limbürg	
7	In der Hees	Peter-Hendri.	9.9.15	Beezden	Limbürg	
<u>Feldschmied:</u>						
8	Gipsen	Hendricus	5.4.21	Heelen	Limbürg	
9	Van Laest	Josef-Antoni	1.8.11	Kessel	Limbürg	
10	Kamphuis	Martinus	8.1.07	Amsterdam	Nord-Holl.	
11	Bemelmann	Pieter	28.6.11	Herkenrade	Limbürg	Transportführer

Vierson, (Aldd) 23. Febr. 45.

Einsatzleiter

Stellungsbau West
Einsatz Vierson-West

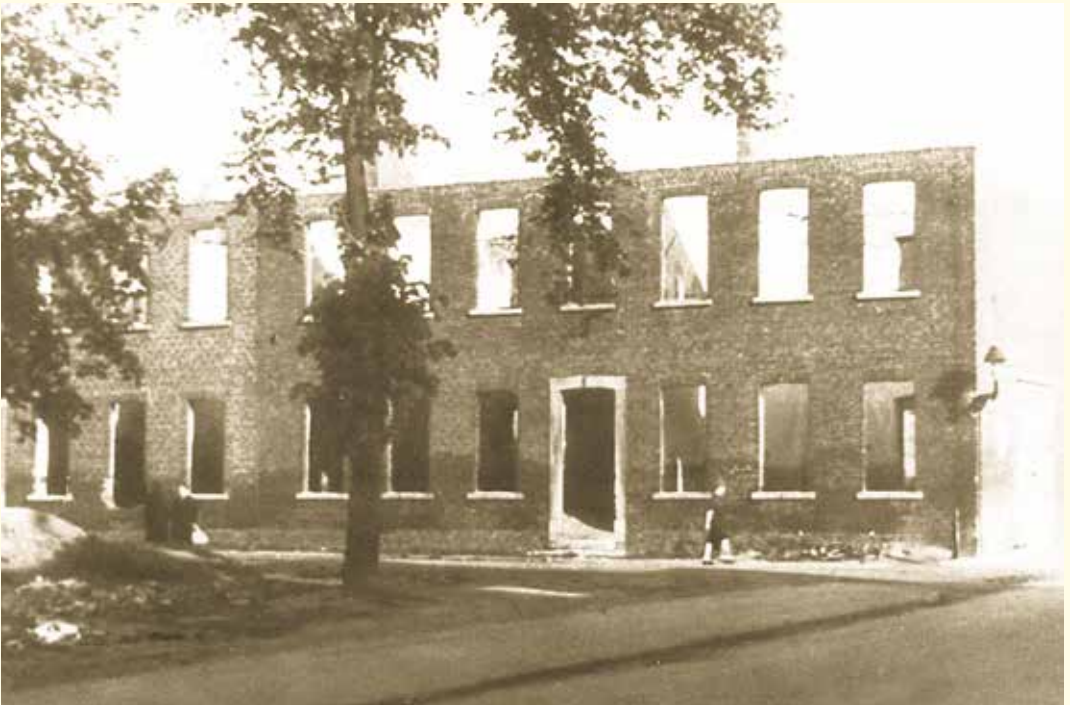
E. G. G. G.

We vertrekken **zaterdag 24 februari** al heel vroeg om 03.30 uur. De trein moet onderweg weer herhaaldelijk stoppen voor bombardeerende vliegtuigen. Achter ons zien we het station Kamen helemaal kapot gebombardeerd worden. Zelfs tot op honderd meter achter ons zien we voltreffers op het spoor vallen. In open veld voorbij Kamen moeten we wachten tot 20.00 uur, daarna kunnen we vertrekken naar Hamm. Hier hebben we gelukkig direct aansluiting naar Bielefeld.

Voor Bielefeld in Neubecke is de spoorlijn ook kapot gebombardeerd. Afwisselend met de autobus en te voet gaan we nu verder naar Bielefeld.

De dekenale kerk St. Remigius en de beide scholen, de Schultheissenhof en de Feldschule in Viersen blijken 24 februari 1945 door brandbommen helemaal verwoest te zijn.

Op **zondag 25 februari** vertrekken we om 06.00 uur naar Hameln. Onderweg worden we steeds door jachtbommenwerpers beschoten. De locomotief wordt geraakt en kan niet meer verder. De situatie is levensgevaarlijk! We hebben tot nu toe steeds heel veel geluk gehad. Met een vrachtauto komen we om 11.00 uur in Hameln aan. Na korte pauze vertrekken we weer om 12.30 uur. Onderweg twee uur moeten schuilen voor Jabo's (jachtbommenwerpers). Om 14.30 uur komen we eindelijk in Hannover aan. Van onze Duitse bewaker en reisleader Fritz Stamm krijgen we hier onze Fremdenpass terug. Deze documenten had hij eigenlijk in Kamp Lehrte moeten afgeven aan de kampleiding. Maar Fritz Stamm heeft er genoeg van. Hij besluit te deserteren en niet meer terug te gaan naar zijn onderdeel in Viersen. En wat hem betreft mogen we nu al proberen om veilig thuis te komen. We hebben elkaar onderweg in barre omstandigheden beter leren kennen en hebben in Hannover als fatsoenlijke mensen afscheid van elkaar genomen.

De op 24 februari 1945 zwaar gebombardeerde Feldschule. Bron: Sporen die bleven. A.P.M. Cammaert.

Na enige discussie besluiten we toch ons eerst af te melden in Kamp Lehrte. Zonder geldige reispapieren lijkt de terugreis naar huis ons toch te riskant. Om 18.30 uur kunnen we vertrekken naar Lehrte. Hier aangekomen is er een groot alarm. We lopen toch door naar het kamp/lager.

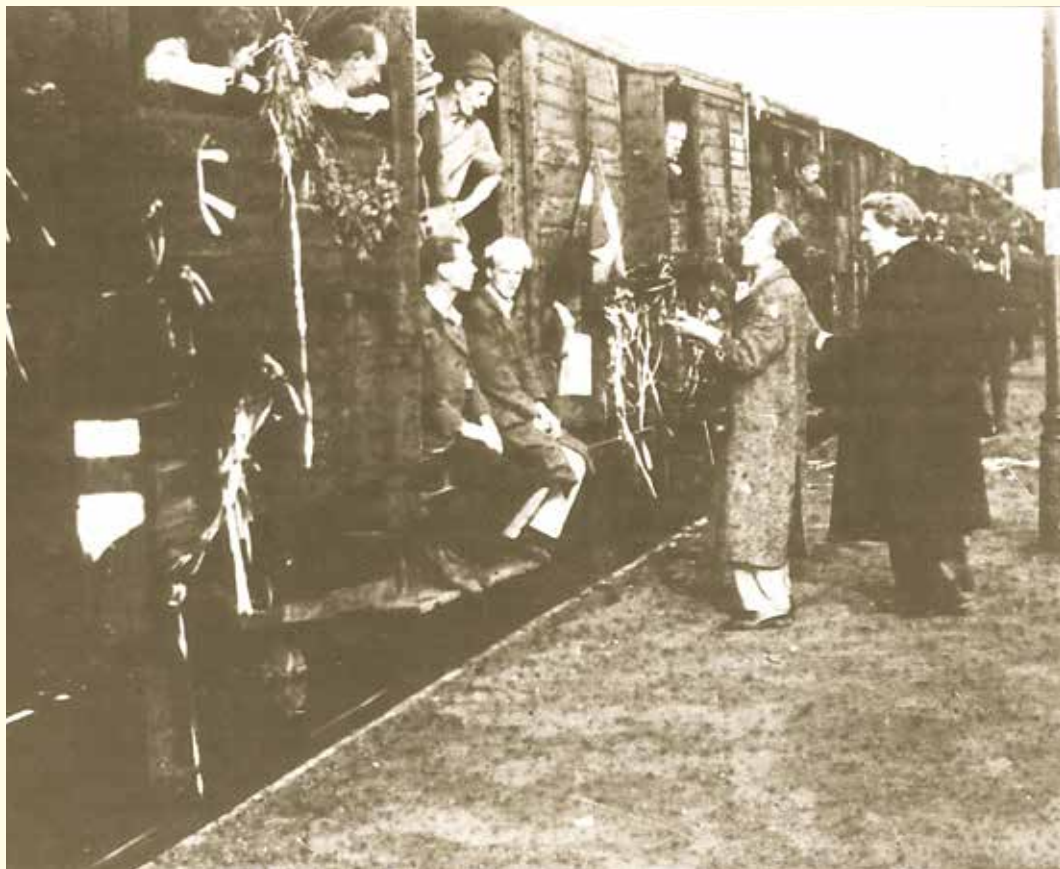
Daar komen we om 20.30 uur aan. We gaan direct naar bed om enigszins te bekomen van deze verschrikkelijke tocht. De volgende ochtend **maandag 26 februari** in Kamp Lehrte eerst in bad geweest. In het kamp ontvangen we een strozak en een beetje hout voor de kachel. We moeten nu verplicht enkele dagen in het kamp doorbrengen.

Dinsdag 27 februari verklaring van Arbeitsunfähigkeit, röntgenfoto's en Fremdenpass ingeleverd bij kampleiding.

Woensdag 28 februari moeten we ons weer laten onderzoeken door een dokter. Ik heb een kaart gestuurd naar Toon Coenen in de Feldschule Viersen en naar de zusters in het 'Revier'. **Donderdag 1 maart** bezoek gehad van kapelaan Joosten. Deze priester is door de bisschop van Roermond voor geestelijke verzorging van de gedeporteerden naar Duitsland gestuurd. Achteraf hoorden we dat Viersen op 1 maart 1945 bevrijd is door de Amerikanen.

Vertrek naar het vaderland

Zaterdag 10 maart mogen we, na afwikkeling van alle vereiste formaliteiten en voorzien van de benodigde stempels, om 13.30 uur per speciale trein vertrekken naar Nederland. We mogen alleen naar een nog steeds door de Duitsers bezet gebied in Nederland reizen. Maar ook deze trein is te laat.

Verzameltrain naar Groningen. Bron: Sporen die bleven. A.P.M. Cammaert.

Toegangspas Ausländererfassungslager Lehrte. Bron: JoBe.

Pas **zondag 11 maart** kunnen we per goederenwagens uit Lehrte om 15.30 uur weg. In Hannover stappen we op een rangeerterrein in een zeer lange verzameltrein naar Groningen. Deze vertrekt om 17.30 uur. **Maandag 12 maart** komen we om 09.00 uur in Oldenburg aan; om 11.30 uur in Ochtert en daarna om 16.00 uur via Leer naar Bad Nieuweschans. **Dinsdag 13 maart** verder via Windschoten naar Assen. Voor het eerst sinds lange tijd weer op Nederlandse bodem, wel nog in door de Duitsers bezet gebied. Dan naar Beilen, aankomst 19.30 uur. Slaapadres: J. Padding, Markt 5, Beilen. **Woensdag 14 maart** vertrekken we om 07.00 uur naar Hoogeveen. Om 12.00 uur kunnen we ons bij het Vluchtelingenbureau melden. Mijn eerste zorg is Tjeu Aben in een ziekenhuis te krijgen; hij heeft dringend verzorging nodig. Tjeu afgeleverd bij het protestants kerkgebouw in Hoogeveen.

De verpleegkundige onderkent onmiddellijk de kritische toestand van Tjeu en belooft hem na de verplichte ontmettingskuur af te leveren in een ziekenhuis. **Donderdag 15 maart** om 08.00 uur H. Mis in de kloosterkapel van de paters Karmelieten bijgewoond. Om 14.30 uur naar de ontluisingrichting in een rubberfabriek. Bij navraag blijkt Tjeu opgenomen in een noodziekenhuis te Hoogeveen.

Als ik hem daar opzoek, vertellen ze dat Tjeu zeer onrustig is en voortdurend op zoek is naar zijn metgezel. Aangezien hij zijn eigen 'water' opdrinkt, hebben ze hem in een dwangbuis moeten stoppen. Ik beloof hem zodra we bevrijd zijn samen naar huis te gaan. Dat stelt hem enigszins gerust. De mensen van het ziekenhuis vinden het onvoorstelbaar dat ik Tjeu hier heb kunnen krijgen. **Vrijdag 16 maart** vertrekken we om 9.30 uur uit Hoogeveen weer naar Beilen. Daarna door naar Assen. Hier melden we ons om 18.30 uur in Conservenfabriek Wilco. Ik word ondergebracht in de Marktstraat naast Thomas. Het ziet er naar uit dat we de bevrijding in Assen moeten afwachten. Daarom breng ik een bezoek aan diverse Waterschapmensen, te weten J. Pragt, Julianastraat 15, Assen van het Rijkswater-schap; Van Velden, Hoofdingenieur Provinciale Waterstaat; Ing. Bontekoe, Boschstraat Cultuurconsulent; Den Boer, Vaart W.Z. 26, directeur Provinciale Streekplan Dienst. Ook heb ik een bespreking met de Commissaris der Provincie Drenthe. Ik krijg van hem toestemming om in Assen te blijven.

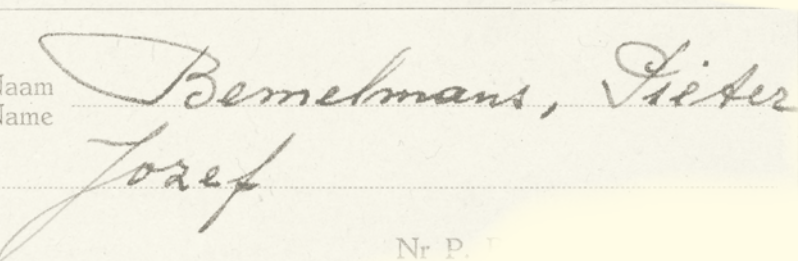

Geallieerden op weg naar Assen. Bron: JoBe.

HOOFDSTUK 4

Einde oorlog in zicht

Reisvergunning - Travel Per

Wachten op de bevrijding in Assen **Dinsdag 20 maart** vertrekken mijn, in Viersen afgekeurde medereizigers naar Groningen terwijl ik in Assen achterblijf. **Woensdag 21 maart** heb ik kennis gemaakt met de heer Eskes, hoofd der R.K. school.

's Avonds voor de komende periode kwartier gekregen bij dhr. F. Schut, Vaart N.Z. 156 in Assen. **Donderdag 22 maart** bezoek ik dokter B. van Leusden, Beilerstraat 107.

Weer last van diarree en dysenterie. Op het gemeentehuis, afdeling Bevolking, een vestigingsvergunning aangevraagd; deze kan ik zaterdag ophalen. **Vrijdag 23 maart** bezoek gehad van Toon Coenen en Jan van Gaal; ze zijn beiden ook afgekeurd in Viersen. Vandaag krijg ik te horen dat Tjeu Aben overleden is in het ziekenhuis te Hoogeveen.

Zaterdag 24 maart de vestigingsvergunning van gemeente Assen ontvangen.

Ook een kaart ontvangen van Peter-Hendrik In der Hees uit Beegden, mede-afgekeurde uit Viersen; ze zijn met z'n vieren in Groningen, Borgwal 19a geplaatst. **Zondag 25 maart** H. Mis om 10.00 uur. M. van Cruchten uit Swalmen ontmoet. Hij is in januari 1945 verplicht moeten evacueren uit het gebied ten oosten van de Maas tussen Roermond en Venlo naar de noordelijke provincies: Roodeweg 22, Assen. Ik heb bij hem in 1935 in Swalmen (Boschstraat 83) enkele weken in de kost gezeten. Ik was toen uitvoerder in dienst als volontair bij de Nederlandse Heidemaatschappij van het werkverschaffingsproject: Bad- en zwem-inrichting en kanovijver annex ombuiging 'Swalm'. **Maandag 26 maart** onderzoek naar tuberculose op het consultatiebureau door dokter Brouwer. Distributiebescheiden en voedselbonnen ontvangen voor onder andere brood, gort, boter, kaas, taptemelk, vlees en tarwebloem. **Dinsdag 27 maart** bewijs van afkeuring van de directeur van het consultatiebureau ontvangen; begin mei opnieuw laten controleren. **Woensdag 28 maart** melding op gemeentehuis, vrijstelling ontvangen voor Organisatie Todt werkzaamheden (zie 20 oktober 1944). Toon Coenen en Jan van Gaal zijn vandaag vertrokken naar Dwingeloo. De dagen in afwachting van de bevrijding doorgebracht met in de tuin werken, hout kappen in het bos, lezen, studie en H. Mis bezoeken.

Briefkaart uit Groningen. Bron: JoBe.

Vrijdag 13 april 1945 bevrijding van Assen door de 6e Infanterie Brigade van de Canadezen.

Zaterdag 14 april naar Leggeloo bij R. Booy geweest echter Toon Coenen is samen met Van Gaal op maandag 9 april reeds richting Heythuysen vertrokken. Leggeloo is een buurtschap in de gemeente Westervelde (Drenthe) ten noorden van Dwingeloo. Nu wil ik ook zo snel mogelijk naar huis. Het verloop van de reis naar huis kan gevolgd worden op de uitklapkaart achterin.

Eindelijk naar huis

Zondag 15 april vertrek ik om 08.15 uur te voet uit Assen richting Beilen. Om 11.30 uur kom ik in Beilen bij J. Padding aan, daarna door naar Hoozeveeën 17.15 uur. Geslapen in Zuidwolde bij Mulder. Aankomst 18.30 uur, aldaar de gebroeders Hodzelmans ontmoet (Jos Hodzelmans, Borgeind 14, Maasniel).

Maandag 16 april vertrek ik in Zuidwolde om 07.30 uur richting Balkbrug. Enkele kilometers voorbij Balkbrug op een kar van Bouwhuis mee mogen rijden tot Den Ham. Om 15.30 uur naar Marle, door naar Nijverdal waar veel kapot is. Om 19.30 uur bij Grondman te Noetselen (Nijverdal) geslapen. **Dinsdag 17 april** vertrek uit Noetselen om 08.30 uur naar Holten (10.30 uur); door naar Wippert (12.00 uur) en gerust om 16.00 uur bij Joh. Kleinovink, Larenschebroek, gemeente Laren (Gelderland). Komende week geslapen bij G.J. Eggink, Groot Veltkamp B35, Laren. Veel kapot in Laren. **Woensdag 18 april** distributiebonnen voor zeven dagen in Laren ontvangen: brood, vlees, taptemelk, boter, aardappelen, gort en kaas.

Na rustdag op **donderdag 19 april, vrijdag 20 april** per fiets op weg naar Eefde, doch niet bereikt wegens bandendefect. Twentekanaal wel gezien maar geen overtocht mogelijk; alle bruggen zijn kapot. Terug naar Laren. Na het weekend **21 en 22 april** gerust te hebben en een brief voor echtge-

note met grenswacht meegegeven te hebben op **maandag 23 april** te voet verder tot ongeveer Harfsen, gelegen aan een kanaal. Weer terug naar Laren. Hier twaalf gulden kostgeld aan G. Eggink betaald (zes keer twee gulden per dag). **Dinsdag 24 april** om 07.45 uur vertrokken uit Laren bij G.J. Eggink. Nu andere kant op richting Lochem langs spoorlijn naar Markelo (station) van daar naar Stokkum, door heidevelden naar Goor, dan naar Delden. Bij Kanaal naar Almelo-De Haandrik (zijtak van het Twentekanaal) naar Almelo. Hier de familie Lutjens ontmoet. Achter Hengelo op een wagen tot voor Enschede mogen meerijden. Van Enschede tot Haaksbergen lift op een wagen van IJsink (D26 Haaksbergen). In Haaksbergen om 21.30 uur geslapen bij Rode Kruispost. **Woensdag 25 april** om 08.00 uur vertrokken naar Neede, Borculo (12.00 uur), naar Ruurlo van waaruit langs fietspad naar Zelhem. Vervolgens verder richting Doetinchem. Geslapen bij J. Boenink C2 Zelhem. **Donderdag 26 april** om 08.30 uur per fietskar (van G. Elderink A54 Zelhem) vertrokken. In Doetinchem gemeld bij Militair Gezag in een groot verzamelkamp. Bewijs van doortocht naar Zevenaar ontvangen.

Reisvergunning Doetinchem-Zevenaar van het Militair Gezag. Bron: JoBe.

Aanmeldingskaart voor Gerepatrieerden.

Gemeente van aanmelding: *Heythuysen* No. *18*

Naam: *Remedmans*; Voornamen: *Pieter Toes*

Woongemeente: 1) *Heythuysen*. Geboort: *28 Mei 1891* " " " " *G-24*
Heythuysen 1604

Melding voor	stempel en paraf	aanteekeningen 3)
1. Volksgezondheid	<i>12 g. melding der Repatriering</i> <i>29.4.45</i> <i>H.L.</i>	
2. Politie		<i>Politiechef in orde.</i>
3. Bevolking		<i>Van 5. Meer politie aangelegenheden in het verleden opgesteld van de gemeente.</i>
4. L.H.		
5. Arbeidsbureau	<i>Genuld 1/5 45</i>	
6. Distributie	<i>18/5. 45</i>	
7. Steunorgaan		

Datum afgifte: *28. April 1945.*

Aanmeldingskaart voor Gerepatrieerden. Bron: JoBe.

MILITAIR GEZAG
DIENST DER REPATRIERING
VAK IV.

M.R.O.A

Aan den Heer Burgemeester
van *Heythuysen*

17-22384

Heden zal de gerepatrieerde *Remedmans?*.....
 uit onze Verzamelplaats van Vertrokkenen te Nijmegen worden
 afgevoerd en naar Uwe Gemeente vertrekken.

Verzoekt wordt hem behulpzaam te zijn met spoedige
 verkrijging van distributiebescheiden en in geval van nood-
 zaak hem onder medische behandeling te stellen.

Nijmegen, *28 April* 1945.
 Voor den Dienst der Repatriering
 Het Hoofd der Verzamelplaats
 van Vertrokkenen.

Melding van het Militair Gezag Dienst der Repatriering aan de burgemeester van Heythuysen. Bron: JoBe.

Om 11.00 uur uit Doetinchem vertrokken naar Wehl. Voorbij Wehl mee kunnen liften met een auto tot Didam. Om 14.00 uur in Zevenaar aangekomen. Hier geregistreerd en ontsmet. 's Nachts gesprek met soldaat op wacht en grenswacht C. Krol, Baardwijkstraat 29 uit Waalwijk. Mede dankzij hem kan ik de volgende dag reeds op transport. **Vrijdag 27 april** eerst medisch onderzoek door een dokter en daarna onderzoek door douane naar politieke betrouwbaarheid, enzovoorts. Om 12.00 uur per auto naar Nijmegen. Geslapen in Gezellenhuis. Prettig onderhoud gehad met Jan de Koning, Bouwmanstraat 22b uit Rotterdam. **Zaterdag 28 april** om 03.00 uur vertrokken uit Nijmegen en tot Venlo gebracht door 'de repatriëring', daarna op een kolenvrachtwagen tot Roermond. Van Roermond te voet naar Horn. Bij Lambert Geelen, mede-gedepoteerde in Viersen, een fiets geleend en per fiets naar Heythuysen.

Weer thuis

Aangekomen thuis op de Hubertuslaan 160a blijken vrouw en kinderen er niet te zijn. Zij zijn na de bevalling van ons derde kind op 6 februari in Kerkrade bij familie gebleven. Het huis en inboedel zijn zwaar beschadigd. Ik moet me melden op gemeentehuis om een aanmeldingskaart voor gerepatriëerden te krijgen.

Daarna Toon Coenen, mijn medegedepoteerde en vriend uit Viersen, opgezocht en daar ook blijven slapen. **Zondag 29 april** reisvergunning voor de reis naar Kerkrade via maasovergang Roermond ontvangen.

Maandag 30 april 's morgens vroeg op de fiets vertrokken naar Roermond. Hier moet ik me om 08.30 uur melden op de Willem II Singel 5 bij de heer Oyen, inspecteur Z.N.Z. (Zuid-Nederlandse Zuivelbond). Ik heb het geluk dat ik met hem mee kan rijden met de auto naar Kerkrade. Aangekomen in mijn ouderlijk huis op de Holz 128 in Kerkrade zie ik na 205 dagen (6 maanden en 3 weken) en meer dan 1900 afgelegde kilometers mijn vrouw en kinderen weer terug en ook voor het eerst onze nieuw geborene, Rietje.

Reisvergunning naar Kerkrade getekend door burgemeester L. Mertens van Heythuysen. Bron: JoBe.

Ik hoor nu ook het droevige nieuws dat mijn vader Frans Gerard Bemelmans al overleden is op 9 oktober 1944.

Adolf Hitler pleegt op 30 april 1945 zelfmoord in zijn bunker samen met zijn vrouw Eva Braun.

Op 4 mei 1945 accepteert de Britse veldmaarschalk Bernard L. Montgomery de onvoorwaardelijke militaire overgave van groot-admiraal Hans-Georg von Friedeburg en van generaal Hans Kinzel voor alle strijdkrachten in Nederland. Dit betekent het einde van de Tweede Wereldoorlog in Nederland. Op 5 mei 1945 wordt het capitulatie-bevel door de bevelhebber van het 1st Canadian Corps Foulkes voorgelezen en in ontvangst genomen door de Duitse generaal Blaskowitz in Hotel De Wereld in Wageningen. Prins Bernard was hier ook bij aanwezig. Pas op zondag 6 mei tekende Blaskowitz het capitulatie-document ook.

HOOFDSTUK 5

Na de bevrijding

Weinig of geen belangstelling voor onze verhalen

Toen we thuiskwamen, was er voor ons en onze verhalen weinig of geen belangstelling. Hier wist men niet welke ellende wij meegemaakt hadden. Dat we als beesten opgepakt en als slaven gedeporteerd zijn naar Duitsland. Dat was zo verschrikkelijk, dat blijft je je leven lang bij. Niemand die ons bij thuiskomst opving. Sterker nog we werden eerst zorgvuldig gecontroleerd of we niet fout waren geweest in de oorlog en niet vrijwillig in Duitsland waren gaan werken. Over het verblijf en gebeurtenissen in Duitsland werd niet of nauwelijks gepraat. De thuisblijvers hadden zelf ook genoeg ellende meegemaakt. We kregen de boodschap mee: "Snel gaan werken en nergens meer aan denken". Maar het bleef frustrerend dat de mensen het werkelijke verhaal niet kenden. Enkele jonge mannen die thuiskwamen uit Nazi-Duitsland werden zelfs opgeroepen om dienst te nemen in het leger en werden naar Nederlands-Indië gestuurd, waar ze als soldaat opnieuw terecht kwamen in een gruwelijke oorlog, de meesten opnieuw gedwongen. Ook in de landelijke oorlogshistoriografie werd met bijna geen letter gerept over deze voor de regio Midden- en Noord-Limburg meest ingrijpende oorlogsgebeurtenis ooit. In het standaardwerk van het Rijksinstituut

voor oorlogsdokumentatie 'De Arbeitsinzet. De gedwongen arbeid van Nederlanders in Duitsland 1940-1945' van Ben Sijes uit 1990, wordt op de 773 bladzijden slechts één zin gewijd aan de Limburgse Kerkrazzia's. Ook Dr. L. de Jong is hier in zijn 29-delig standaardwerk 'Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog' zeer summier over.

Frustraties en onverwerkt leed bleven zo bij de gedeporteerden bestaan. Totdat in de jaren negentig van de vorige eeuw de Stichting Deportatie oktober 1944 Noord- en Midden-Limburg werd opgericht. Doel van deze stichting was de geschiedenis van de gedeporteerden in kaart te brengen en zo eindelijk zorg te dragen voor leedverwerking, erkenning, genoegdoening en verzoening. Met het in 1996 verschenen boek 'Sporen die bleven' van Dr. Fred Cammaert is dit uiteindelijk een beetje gelukt. Maar helaas heeft Pieter Jozef Bemelmans dit niet mogen meemaken; hij overleed op 23 maart 1987 in het St. Jans Gasthuis te Weert.

Onze woning aan de Hubertuslaan 160a

Na een week bij het gezin en familie in Kerkrade te hebben doorgebracht, terug naar Heythuysen om de woning aan de Hubertuslaan op te te knappen.

Deze woning werd vanaf april 1941 gehuurd voor 40 gulden per maand van weduwe J. Metsemakers uit Wanssum. Sinds de bevrijding van Heythuysen op 15 november 1944 is de woning in beslag genomen door de geallieerden. Ze zijn hier gebleven tot het vertrek van de laatste geallieerde militairen uit Heythuysen in maart 1945. De woning heeft zeer ernstig te lijden gehad van deze inkwartiering. Er is veel vernield, verdwenen of vervuild zowel aan de buitenkant door granaatscherven als binnenshuis. Ook de complete huisraad is verdwenen of kapot. Nadat de woning weer opgeknapt is, hebben we er nog jaren met veel plezier gewoond. In de Hubertuslaan zijn geboren Carla (1942), Wien (1943), Frans (1946) en Jo (1949). Rietje, tijdens mijn verblijf in Duitsland geboren op 6 februari 1945, overleed hier op 29 april 1946 aan de gevolgen van een tragisch ongeval.

Woning Walk 25 met de Morris Minor. V.l.n.r.: Jo, vader en moeder Bemelmans (1952). Bron: JoBe.

Naamgeving Hubertuslaan

Hubertus was de voornaam van notaris Rutten. Hij had deze privélaan in 1932 aan de gemeente geschonken om de nieuwgebouwde lagere H. Hartschool beter te ontsluiten vanuit de Stationsstraat en de Kouk. Na de dood van de notaris werd de laan in 1955 omgedoopt in Notaris Ruttenlaan.

In 1950 zijn we naar een zelf ontworpen en gebouwde woning aan de Walk 25 verhuisd. Hier werd het gezin nog uitgebreid met Veronie (1952) en Kittie (1955).

Afhandeling vergoeding van Oorlogsschade

Als je oorlogsgeweldschade had geleden, privé of zakelijk, dan kon je bij de Schade-enquête-commissie van het Ministerie van Wederopbouw en Volkshuisvesting vóór 1 januari 1946 hiervan aangifte doen. De Rijksregeling ging er in beginsel vanuit dat de aankoopprijs verminderd met een redelijk bedrag voor afschrijving vergoed wordt. Bij herstelbare beschadigde goederen worden de herstellkosten vergoed. Naast beperkende bepalingen voor luxe- en weeldeartikelen en uitsluiting van een vergoeding voor verloren geld, geldwaardige papieren en genotmiddelen is er aan deze vergoeding ook een maximum verbonden. De uitbetaling is niet in contanten maar door overschrijving op een spaarbankrekening van de Nederlandse Middenstandsbank. Het tegoed dat 2¼% rente draagt, kan slechts opgenomen worden voor de aanschaf van ander huisraad of ter betaling van herstellwerkzaamheden. Van elke aanvraag dient een rekening overlegd te worden en deze zal door controleurs ter plekke gecontroleerd worden.

Op 6 juli 1945 wordt door mij de geleden oorlogsschade ingediend bij de gemeente Heythuysen. Na controle op 27 december 1945 door een lid van de Schade-enquête-commissie rayon Roermond, de heer J.M.J. Wagemans, bouwkundig-expert uit Roggel, moeten de opgegeven beschadigingen en ontvreemdingen gesplitst worden naar schade aan gebouw, huisraad en bedrijfschade én moeten deze bij verschillende instanties ingediend worden. De schade aan de woning Hubertuslaan 160a moet ook nog onderverdeeld worden in schade van eigenaar en van huurder. Op 21 november 1946 komt de heer Stark namens wederopbouw Heythuysen deze aanvraag controleren.

Rekeningen zijn er van aannemer Schroën, elektricien W. Coenen, timmerman J. Ottenheim, schilder Jacq Koolen, loodgieter M. Claessen, meubelmaker J. Berben en dakdekker T. Verkoulen. De schade aan de huisraad wordt op 7 juni 1947 gecontroleerd door F. Robijn uit Roermond.

Puch motor. Bron: JoBe.

PHILIPS EN N.S.F. RADIO
 ERKENDE PHILIPS SERVICE
 ERKENDE INSTALLATEUR
 Functienummer No. 19275

W. Coenen, Heijthuysen
 Electro Technisch Installatie Bureau

DUPLICAAT. NOTA

~~XXXXXXXXXX~~ voor **Den Wed. Heer Bemelmans, Heijthuysen.**

dat **17 Mei 1945.**

1 Keukenschuiflamp compleet	6.25
1 Plafondfitting op slaapkamer	-.90
1 Fitting met kapdr. Portaal boven	1.20
1 Lamp 75 W. (Biarlita)	1.37
3 Lampen 20 W. à 60	1.80
3 " 40 " " 68	2.04
1 Trekkkoordje	-.35
Totaal Fl.	13.91

De originele factuur is reeds verrekend in Mei 1945.

1/17 vanzelfde opschijft wijzende aan de schade R. Roermond

Factuur schadeherstel W. Coenen. Bron: JoBe.

Deze bedrijfsschade moet weer gesplitst worden in schade aan gereedschap en materialen en een verdwijning van een motorrijwiel. Het motorrijwiel merk Puch type de Luxe 200cc, kenteken P 8100 met toebehoren is op 7 september 1944 (na Dolle Dinsdag) gevorderd door het Fallschirmjägerbataillon Paul van de Duitse Wehrmacht en meegenomen uit de garage van P.J. Brus in Baexem richting Weert. Totale schade fl 520,-.

Controle wordt uitgevoerd door J. Hendrix van de Schade-enquête-commissie. Als getuigen treden op W. Salemans, kassier Boerenleenbank, Dorp 41, Baexem en P.H.H. Ophey, Dorp 13, Baexem. Op 14 januari 1948 wordt fl. 245,20 en op 25 februari 1948 nogmaals fl. 1045,- overgemaakt op mijn bankrekening. Limburgers liepen duidelijk niet voorop bij de Rijksafhandeling van oorlogsschade.

Nazi-propaganda leuzen op muren in Heythuysen

Terugtrekkende Duitse soldaten kladderden in 1944 op de muren van huizen en op schuttingen propaganda graffiti om de gedemoraliseerde troepen weer moed in te pompen. Ook in Heythuysen gebeurt dit op vijftien plekken, vooral op de Walk en in de Dorpstraat. De oorlogs-fotojournalist George Silk heeft alle leuzen gefotografeerd.

Duitse oorlogsleus op de gevel van Bakkerij/Café Meewis, Walk 11. Bron: HvHeitse.

Oorlogsleus bij het Magdalenaklooster/Groene Kruisgebouw, Dorpstraat. Bron: HvHeitse.

De meeste van deze Nazi-spreuken worden na de bevrijding onmiddellijk verwijderd omdat ze voor veel inwoners een te pijnlijke herinnering zijn aan de verschrikkingen van de pas afgelopen oorlog. Maar op een drietal plekken blijven ze langer zichtbaar in het straatbeeld. Mogelijke oorzaken hiervan zijn dat de huiseigenaren de kosten van de verwijdering zelf moeten betalen. Dat is een kostbare zaak omdat de stenen die besmeurd zijn helemaal verwijderd moeten worden. Het kan ook zijn dat de teksten worden beschouwd als 'oorlogsmonument' ter nagedachtenis aan een afschuwelijke oorlog. Niks overschilderen, bewaren. Niemand heeft er last van! Pas na meer dan vijftig jaar verdwijnen ze voorgoed uit het straatbeeld in Heythuysen.

Feest vanwege de behouden terugkeer uit Duitsland

Natuurlijk moeten het einde van deze gruwelijke oorlog en onze behouden terugkeer goed gevierd worden.

Op **dinsdag 10 juli 1945** wordt er een groot feest voor alle dwangarbeiders uit Duitsland in een tot feestzaal omgetoverde werkplaats van mijn medege depor-teerde buurman Sjang Berben georganiseerd. Hiervoor is een uitnodiging en een liederenbundel gemaakt.

De dagen erna organiseren we elke avond vanaf 18.00 uur in deze feestzaal aan de Hubertuslaan een groot 'Bal publiek' met diverse attracties voor alle inwoners van Heythuysen.

Ach Heitse (Wijze: Sarina)

I

Wè laifden in Heitse hiel rustig
 En haajen nog aits genog
 Wè roukdje os piepke zo lustig
 Met wulkskes zoë blauw es de loch
 Wè ginge op 's Zondigs get vrieje
 En haaje euch gair ein kusmoel
 Oos maidjes die koste get lieje
 't Was en gezellige boel

Refrain:

Ach Heitse, leef Heitse
 Dink toch aan os want wè zeen zoë allein
 Ach Heitse, leef Heitse
 Mer strak zeen wè alle bie ijn

II

't Was ' Zondigs hiël vreug in de murge
 Wè kwome toen pas oet de kerk
 Wè loepe zoë blie, vrie van zurgen
 En haaje nog gaar niks gemerk
 Ach vrouwe, woë bleve eur minse
 Zie ruddje os alle oetrein
 En waat wè noe allemaol winse
 Det heurt ge in 't volgend refrain.

Refrain.

III

In Viersen, doa moste wè wirke
 Des murges om zos oor op paad
 Wè kregte hie niks van het verke
 De soep waas versjrikkelijk naat
 Mer doa konne ze os neet met kriege
 Al is auh de kuch nóg zoë gries
 't Smaaktj os hie allemaol wie sokker
 En ove hel klinkt hie oos wies

Refrain.

Oos Limburg

I

Och, waat waas 't in Limburg goot
 't Waas ein landj van euervloot
 Wè haaje alles bie de handj) 2 x
 In oos kleine Nederland

Refrain:

O, mien heerlik Nederland
 Wè dinken steeds aan dich al zeen wè
 wiet van hoe
 Wè blieve trouw aan oos Keuningshoes
 Jea, aan oos Nederland.

II

Wè vuidjen voer kiër op 'nen daag
 Met sjink en spek os vol de nang
 Hoew loupe wè alle met geweldj) 2 x
 Hondrig noe ein reubefeldj

Refrain.

III

Wè heelen 's Zondigs lekker vriej
 Mer det is d'r hiej neet bieje
 En in plaats van noe 't meidje gaan) 2 x
 Konne wè in de modder stoan.

Refrain.

IV

Thoes sleepe wè in ein vaire bed
 Mer det is aan de kantj gezet
 Wè sloape noew, al is het noë) 2 x
 Op ein bitje haverestroë

Refrain.

V

Om dich van dien behoefte te outdoon
 Kos se 's nachts naa boete gaan
 Mer ze doon de deur hie dicht) 2 x
 's Murges is neve de pot gericht

Refrain.

VI

Wè ginge 's nachts ins op de loch
 Ach, wè haaj det oët godoch
 Wille wè noew ins in de nacht) 2 x
 Steit Olie Trenke op de wacht

Refrain.

VII

Dus minse, noemt dit als ein les
 Klaagt neet miër en doot eur best
 Wè haaje alles bie de handj) 2 x
 In oos kleine Nederland.

Refrain.

Huisvesting Waterschap Midden-Limburg

Sinds de start van het Waterschap Midden-Limburg op 1 januari 1939 worden een paar kamers gehuurd in de woning van melkboer Boonen tegenover de kerk.

*Explosie bij zuivelhandel Boonen.
Bron: HvHeitse.*

Na de bevrijding van Heythuysen op 15 november 1944 worden hier honderdtwintig Engelse soldaten ondergebracht. Ook een twintigtal evacués uit Buggenum. Buggenum was toen nog bezet gebied. De kamers van het Waterschap worden door de Engelsen gebruikt voor het geven van cursussen 'mijnen demonteren' aan hun soldaten. Bij gebrek aan namaakmijnen moet geoefend worden met echte mijnen. Op 12 februari, carnavalsmaandag, na afloop van de les gaat één van de soldaten nog wat prutsen aan een mijn. Er volgt een enorme explosie. De gevolgen zijn verschrikkelijk omdat er ook nog een twintigtal mijnen die in de kamer opgeslagen liggen, ontploffen. De boven de ruimte van het Waterschap gelegen vloer met plafond is door de vreselijke klap naar beneden gekomen. Vier Engelse militairen verliezen hierbij hun leven, zeven burgers en twee soldaten raken gewond. Een stalen tekentafel van het Waterschap beschermt de dochter des huizes nog voor erger onheil door als opvang voor vallende stenen te fungeren. Het hele waterschap-archief ligt na de ontploffing in de regen op straat.

Begin juni kunnen de werkzaamheden voor het Waterschap weer hervat worden in een lokaal in het voormalig Café Op den Drinck, Dorpstraat 81, schuin tegenover de kerk. Toen er een bovenverdieping vrij kwam in het gemeentehuis, Dorpstraat 131, zijn we hier naar toe verhuisd. In 1960 werd de ouderlijke woning van burgemeester Kirkels uit Meijel aan de Biesstraat 8 aangekocht en ingericht als kantoor voor het Waterschap. Tot mijn pensioen in 1976 ben ik op en vanuit deze plek werkzaam geweest.

Kantoor Waterschap Midden-Limburg, Biesstraat 8, 1960-1993. Bron: HvHeitse.

Bedevaart naar Kapel in 't Zand in Roermond

Tijdens de feestavond op 10 juli 1945 hebben we afgesproken dat uit dankbaarheid voor behouden terugkeer uit Duitsland we voortaan elk jaar de eerste zondag in mei te voet naar de Roermondse Kapel Onze Lieve Vrouwe in 't Zand gaan. Voor mij was deze voettocht meer dan een afspraak! Het was een heilige belofte aan de maagd Maria gedaan die niet verzaakt mocht worden. We komen elk jaar 's morgens om half vijf bij de Wingerdbrug bij elkaar.

Vanaf de Wingerdbrug gaan we dan biddend naar de kapel, voorbidder is meestal Handrie van der Kop. Sjra Cillekens bestelt elk jaar een H. Mis voor de gerepatrieerden die om 07.00 uur plaatsvindt.

DE GEREPATRIEERDEN UIT DUITSLAND

De Gerechtrepatrieerden uit Duitsland 1940-1945 afd. Heythuysen houden dit jaar hun Jubileum (25 jaar) Bedevaart naar O.L. Vrouw in 't Zand te Roermond. Men heeft telkenjare, zonder maar een jaar te mankeren deze te voet heen en weer gehouden voor behouden terugkeer uit Duitsland.

Een aanvang gemaakt in 1945 toen alleen in zoverre terug waren en telkenjare op de eerste zondag van mei deze volbracht met een H. Mis in de Kapel tot dankzegging.

De eerste 2 en 3 jaren was de belangstelling behoorlijk te noemen, maar naarmate de jaren oplepen is alleen een kleine vaste kern nog overgebleven, die nog maar uit 4 personen bestaat, te weten de Heren P. Bemelmans, H. van der Kop, W. Thijssen en G. Cillekens.

Deze laatste draagt er sinds 25 jaar zorg voor dat telkenjare dit evenement wordt vastgehouden en wel met de Broeders van O.L. Vrouw Kapel in 't Zand te Roermond. Dan neemt hij contact op voor het vastleggen van de datum en bestellen van de H. Mis voor hun behouden terugkeer.

Om nu allen nog eens wakker te willen maken voor deze Jubileumtocht hebben wij gemeend langs deze weg een beroep te doen op alle destijds Gerechtrepatrieerden 1940-45 om deel te nemen aan dit mooie oud gebruik, dat dan op 4 mei a.s. doorgaat.

Vertrek te voet aan de Wingerdbrug om kwart voor vijf; de H. Mis tot dankzegging is dan vastgelegd om 7 uur in de kapel van O.L. Vrouw Kapel in 't Zand te Roermond.

Wij zullen zeggen vrienden uit benarde jaren van 1940-1945 tot ziens op 4 mei bij O.L. Vrouw in Roermond.

Namens Gerechtrepatrieerden uit Duitsland 1940-45
G. Cillekens

*Jaarlijkse bedevaart naar Kapel in 't Zand.
Bron: JoBe.*

Degenen die slechter ter been worden, pakken de fiets en later de auto. Ook onze kinderen nodigen we uit mee te lopen. De meegenomen boterhammen verorberen we op de terugweg in Horn in hetzelfde café waar we op 8 oktober 1944 ook gepauzeerd hebben! Ook bij andere cafés maken we een tussenstop om uit te rusten en/of onze dorst te lessen. Meestal zijn we dan rond 12.00 uur terug in Heythuysen. De eerste jaren was de belangstelling behoorlijk te noemen, maar naarmate de jaren verliepen, is alleen een kleine harde kern nog overgebleven te weten Sjra Cillekens, Handrie van der Kop, Wulm Thijssen en Piet Bemelmans. Op zondag 4 mei 1969 hebben we onze 25-jarige jubileumtocht gelopen en op woensdagavond 8 oktober 1969 na een H. Mis tijdens een gezellig koffietafel nog vele ervaringen en herinneringen opgehaald en uitgewisseld onder lotgenoten.

Nog steeds gaan er op de eerste zondag in mei inwoners van Heythuysen al of niet te voet naar de Kapel in 't Zand te Roermond en wonen daar de H. Mis bij die nog steeds wordt opgedragen als dank voor de behouden terugkeer uit Duitsland.

Briefwisseling met Duitse bewaker

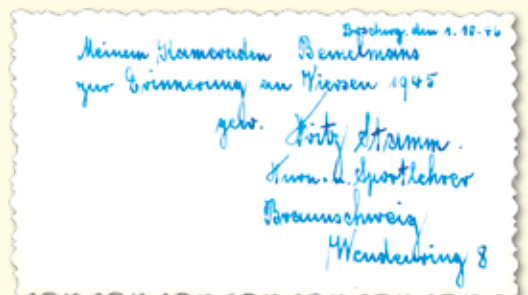
Anderhalf jaar na de bevrijding ontvang ik op **15 oktober 1946** een brief van Fritz Stamm, Wending 8 uit Braunschweig.

Fritz Stamm is van 11 december 1944 tot 26 februari 1945 een van de Duitse bewakers in Viersen. Eerst was hij dat op de Schultheissenhof. Maar nadat hij daar tegen zijn meerderen geklaagd had over de slechte behandeling van de Limburgse dwangarbeiders, wordt hij voor straf begin februari 1945 overgeplaatst naar de Feldschule.

Op 23 februari 1945 wordt hij aangewezen als transportleider van de elf afgekeurde Nederlanders. Tijdens dit levensgevaarlijke transport terug naar Kamp Lehrte met vele verschrikkelijke bombardementen hebben we elkaar beter leren kennen.

*Voorkant kaart: foto van turner Fritz Stamm.
Bron: JoBe.*

*Achterkant van de kaart van Fritz Stamm.
Bron: JoBe.*

Hij werd in 1938 gedwongen om als turn- en sportleraar lid te worden van de Nazi Partij anders zou hij zijn baan als trainer van de Duitse Olympische turnselectie verliezen. In Hannover besluit hij te deserteren uit het Duitse leger en ons niet af te leveren in Kamp Lehrte. Wat hem betreft mogen we naar huis. We krijgen onze reispapieren terug en zijn als fatsoenlijke mensen uit elkaar gegaan. Hij is benieuwd of wij goed thuisgekomen zijn en hoe het nu met ons gaat.

Fritz Stamm is blij dat hij bevestigd krijgt dat hij zich tegenover de gevangenen keurig gedragen heeft. Zelf heeft hij na de capitulatie een zeer zware tijd doorgebracht, omdat hij ten onrechte zwart gemaakt werd en moest vluchten uit zijn huis in het door Russen bezette gebied. Bijna alle bezittingen moest hij achterlaten. Hij vraagt het adres van iemand van de 'Schultheisserhof'.

Ik heb Fritz Stamm geschreven: Onze vriend Aben is op de terugreis overleden ten gevolge van de meegemaakte ellende. Alle overige afgekeurde dwangarbeiders zijn behouden huiswaarts gekeerd. Sedert mijn terugkeer uit Duitsland heb ik wel steeds met mijn maag gesukkeld.

Onder het verleden zet ik als christenmens een streep. Het Duitse volk was in dictatuur opgevoed en wilde ook onze geest en gedachten met geweld omvormen tot een uniforme kuddegeest. Ik schrijf u dit omdat ik tijdens ons transport gemerkt had dat u nog een vrije meningsuiting had overgehouden en uw evennaasten christelijk behandelde volgens het spreekwoord: "Wat Gij niet wilt dat U geschiedt, doe dat ook een ander niet." Uw beroep als sportleraar met sportieve opvattingen over eerlijkheid, oprechtheid en kameraadschap zal hier aan bijgedragen hebben.

Ik heb hem het adres van Lei van Horen, Steenstraat 47, Helden-Panningen gegeven. Ik heb hem sterkte toegewenst voor de moeilijke tijd die hij moet doormaken. Het is werkelijk jammer dat de goeden het met de kwaden moeten misgelden. Geve de Goede God dat er spoedig een rechtvaardige oplossing gevonden wordt en Duitsland wederom ingeschakeld wordt in de Europese volkerenfamilie. Als men het leven nagaat vanaf de geboorte tot aan het sterven en een verklaring wil geven van het 'waarom', zal men nooit tot een oplossing komen als men het leven niet vanuit een bovennatuurlijk standpunt beziet. Deze wereld is vol ongerechtigheden, doch eens moet er een rechtvaardige beoordeling volgen. Na dit sterfelijke een beloning van het goede en een bestraffing van het kwade.

Reünie in Helden van de 'Feldschule' in Viersen

Op **4 juni 1947** wordt in Helden een reünie georganiseerd voor oud-gedeporteerden die gehuisvest zijn geweest in de Feldschule in Viersen. De eindbestemming van een grote groep mannen is Viersen waar ze op 18 oktober 1944 terecht komen na rondzwerfingen door Duitsland. De grootste groep van tachtig mannen komt uit Helden, de anderen komen uit Kessel, Nederweert, Kelpen, Heythuysen, Roggel, Beegden en Horn. In Viersen worden ze verdeeld over twee scholen. De meeste mannen uit Heythuysen worden gehuisvest in de 'Feldschule'.

Op deze reünie zijn ook de eerwaarde zusters uit het 'Revier' als gasten uitgenodigd. De twee hoofdzusters en de kapelaan van de St. Josefkerk uit Viersen zijn die dag eveneens aanwezig. Aanvang 15.00 uur. We hebben onze gasten uit Viersen zeer goed onthaald want wij Limburgers hebben tijdens ons verblijf in Viersen heel veel steun en medeleven van hen ondervonden.

Zuster Zita van het klooster Maria Hilf in Viersen waar de zieke mannen werden verpleegd. Bron: Sporen die bleven. A.P.M. Cammaert.

Plechtige inwijding herbouwde St. Remigiuskerk van Viersen

De St. Remigiuskerk in Viersen is op 24 februari 1945 door brandbommen helemaal verwoest. Tegenover de kerk lag de 'Schultheisserhof', de andere school waar gedeporteerden waren gehuisvest. Nu deze kerk weer herbouwd is, zijn we door het kerk- en stadsbestuur op **25 september 1949** uitgenodigd om 15.00 uur in de kerk voor de plechtige inwijding. Hier zijn we met ruim honderd Limburgers naar toe gegaan. Wij worden de hele dag gastvrij onthaald en 's avonds vindt in de zo goed als onbeschadigde Städtliche Festhalle (Stadsschouwburg) om 20.00 uur een concert- en toneelvoering plaats.

Het is dezelfde Städtliche Festhalle waar we onze schoppen en houwelen moesten ophalen voordat we gingen 'schanzen' tijdens onze gedwongen tewerkstelling. Het is voor de eerste keer dat ik als vrije burger Viersen weer bezoek!

Op deze **25 september 1949** zijn we met de Viersenaren als broeders en zusters verenigd in een groot feest. Onder eenvoudige mensen groeit dit feest uit tot een symbool van eendracht en vrede. Oprecht verheugen wij Nederlanders ons met het succes van de herbouwde kerk. Ongedwongen, blij en openhartig is de onderlinge omgang met elkaar. Hier is geen zweem van wantrouwen. In tegendeel, hier heerst een hechte vriendschap die me werkelijk goed doet. De droeve herinneringen aan mijn eerste kennismaking met Viersen in oktober 1944 als geknecht en vernederd mens worden op deze dag weggevaagd.

Uitnodiging voor de inwijding van de herbouwde St. Remigiuskerk in Viersen. Bron: JoBe.

Städtliche Festhalle in Viersen. Bron: JoBe.

Programma van de inwijding van de herbouwde St. Remigiuskerk in Viersen. Bron: JoBe.

Met plezier zal ik altijd aan deze dag terugdenken, waarop ik voor het eerst weer als vrij mens Viersen mocht bezoeken.

Eerste H. Mis neomist Theo In den Kleef

Op **13 juli 1952** draagt neomist Theo In den Kleef zijn eerste plechtige H. Mis op in de parochiekerk H. Nicolaas te Heythuysen. Enkele Heythuysenaren die met de neomist naar Viersen gedeporteerd waren, willen deze heuglijke dag niet ongemerkt voorbij laten gaan. De andere mede-gedeporteerden worden uitgenodigd op 10 juni 1952 om 20.00 uur aanwezig te zijn in Hotel Kessels om uit te zoeken welk geschenk het beste past bij zijn eerste H. Mis én aan ons gezamenlijk verblijf in Viersen. Afgesproken wordt vijf gulden per persoon als bijdrage aan een kleine stoffelijke herinnering te vragen. Het opgehaalde bedrag zal in een enveloppe overhandigd worden aangezien dit gemakkelijker meegenomen kan worden naar het nieuwe zielzorggebied van de neomist in Frankrijk. Verheugend is dat enkele gedeporteerden uit Helden en Baexem ook een bijdrage willen leveren.

13 juli 1952. Een aantal gerepatrieerden uit Duitsland. Zittend v.l.n.r.: Toon Coenen (molen), NN, mevrouw en Harrie In den Kleef, Paul Oyen en Neer Sijben. Staand v.l.n.r.: NN, Louis Berben, NN, Harry Beelen (Luytsteegstraat), Harry Prinssen (kapper), NN, NN, Wiel Janssen (garage), Piet Bemelmans, neomist Theo In den Kleef met de ontvangen herdersschop, Bèr Deckers, Thieu Kessels, NN, Harrie Hendriks (Biesstraat), Jac. Frenken (Frenke Keun), Twan Coenen (molen) en Jac. Niessen (Biesstraat). De personen aangeduid als NN zijn niet afkomstig uit Heythuysen. Bron: HvHeitse.

Allen worden verzocht zondag 13 juli om 12.00 uur te verzamelen in Hotel 't Anker (bij Frien en Médam Theelen) aan de Dorpsstraat. Uiterlijk om 12.30 uur begeven wij ons dan gezamenlijk naar het ouderlijk huis van de wijdeling om de feestgave te overhandigen. Na de receptie in de Jongensschool aan de Schoolstraat zullen alle medege-deporteerden die bijdroegen aan de feestgave op een foto vereeuwigd worden met de neomist in het midden. In totaal wordt fl. 136,50 opgehaald en dit bedrag wordt door Piet Bemelmans vergezeld van een toespraak aan de neomist overhandigd.

Romereis van Toon Coenen, Wiel Janssen en Piet Bemelmans

Toon Coenen, Wiel Janssen en Piet Bemelmans, drie gedeporteerden uit Heythuysen die gehuisvest zijn geweest in de Feldschule

in Viersen, zijn van 22 mei tot en met 30 mei 1954 op bedevaart naar Rome gegaan. Deze 10-daagse busreis is georganiseerd door de Diocesane Limburgse Sportbond. De groep vertrekt op 22 mei in Heerlen en reist via Aken, Keulen, Bazel, Luzern, Milaan, Florence naar Rome. Er werden excursies gemaakt naar onder andere het Vaticaan inclusief de Vaticaanse musea, de catacomben, Castel Gondolfo en Assisi. De reiskosten inclusief zakgeld bedragen fl. 270,70.

Het is altijd een grote wens van Piet Bemelmans geweest om deze reis ooit een keer te voet af te leggen in navolging van Bertus Aafjes' boek 'Een voetreis naar Rome'. Maar dat is er nooit van gekomen. Een slepende knieblessure, overgehouden van het voetballen in zijn jeugd, verhinderde dit.

Reis naar Rome. 1ste links met zonnebril Wiel Janssen, 2e links met zonnebril Piet Bemelmans, 4e links Toon Coenen. Bron: JoBe.

<p>45 No. <u>I</u></p> <p>Reis <u>ROME</u></p> <p>Datum <u>22 MEI</u></p> <p>CONTROLE</p> <p>PRIJS <u>174.-</u></p>	<p>REIS-BILLET</p> <p>Geldig voor een reis per touringcar, op de in het Reisjournaal genoemde voorwaarden.</p> <p>NAAM <u>HEER P.J. BEMELMANS</u></p> <p>REIS <u>VAN EINDHOVEN - TRENTO</u></p> <p>NAAR <u>ROME 22 MEI</u> EN TERUG.</p> <p>FIT</p> <p>PRIJS <u>174.-</u></p>
--	---

Bron: JoBe.

HOOFDSTUK 6

Herdenkingsmonumenten en namen van de gedeporteerden

Sporen die bleven

In de herfst van 1944 werden in de streek tussen Maastricht en Heythuysen ruim 3000 jongens en mannen bij razia's door de nazis opgepakt en voor dwangarbeid gedeporteerd naar Duitsland. Deze gebeurtenissen kostten 130 mannen het leven en veroorzaakten een blijvende wond bij de overlevenden en bij hen die thuis achterbleven.

Uit Heythuysen werden 101 personen gedeporteerd. Van hen overleefden 2 mannen de oorlog niet.

1944 - 2004

H

Herdenkingsmonument Grote Kerkrazzia

Ter herinnering aan de Grote Kerkrazzia werd zestig jaar later, op **8 oktober 2004**, een monument onthuld bij de H. Nicolaaskerk te Heythuysen. Bij de Kerkrazzia zijn toen 86 mannen uit Heythuysen en 15 mannen uit Heibloem (gemeente Heythuysen) meegenomen door de Duitsers om daar te gaan werken.

Kerkrazzia-monument bij de H. Nicolaaskerk in Heythuysen. Bron: HvHeitse.

Op het monument 'Sporen die bleven' staat te lezen: "Uit Heythuysen werden 101 personen gedeporteerd. Van hen overleefden 2 mannen de oorlog niet" De twee mannen waren Harrie Beckers en Wiel Hendriks (Caluna). Harrie overleed op 8 april 1945 aan de gevolgen van een auto-ongeluk in Asendorf op zijn terugreis vanuit Schweringen naar huis. Wiel stierf op 10 maart 1945 in het Arbeitserziehungslager Lahde, Landkreis Minden aan de gevolgen van longontsteking en ondervoeding.

Vredesmonument ter herinnering aan de oorlogsslachtoffers uit de Tweede Wereldoorlog

Op de vier bronzen plaquettes van het Vredesmonument op de hoek Eykerstokweg- Stationsstraat in Heythuysen staan de namen van alle inwoners uit de voormalige gemeente Heythuysen, Baexem, Grathem en Kelpen-Oler die in de Tweede Wereldoorlog door oorlogsgeweld zijn omgekomen. Hun namen worden ieder jaar tijdens de Dodenherdenking op 4 mei voorgelezen. Het Vredesmonument is een ontwerp van Dick van Wijk en werd aan de gemeenschap aangeboden door de Schutterij St. Nicolaas, Heythuysen ter ere van haar eeuwfeest in 1981. Het bronzen beeld van een vrouwenfiguur die een groep duiven vrijlaat, is geplaatst onder een boog van roestvrij staal. Het benadrukt dat vrijheid en vrede niet vanzelfsprekend zijn.

Het Vredesmonument op de hoek Stationsstraat-Eykerstokweg. Bron: HvHeitse.

Het in mei 2017 verschenen boek 'Meer dan alleen namen' uitgegeven door Heemkundevereniging Heitse geeft naast de namen, de zesenvieftig slachtoffers ook een gezicht en beschrijft op indringende wijze hun gebroken levens.

Namenlijst gedeporteerden

Alle opgepakte mannen en jongens uit de gemeente Heythuysen (de kerkdorpen Heythuysen en Heibloem) die tijdens de Grote Kerkrazzia op 8 oktober 1944 afgevoerd zijn naar Duitsland staan op deze namenlijst. Er zijn ook mannen vermeld die in Heythuysen zijn opgepakt terwijl ze inwoner waren van een andere gemeente of hier ondergedoken of als knecht werkzaam waren. Ook schippers die op schepen op de Noordervaart tussen Nederweert en Helden-Beringe voeren, werden van hun schepen geplukt en afgevoerd.

Naast de familie- en roepnaam, zijn zover mij bekend, eveneens de geboorte- en overlijdensdatum, toenmalig adres en verblijfplaats/tewerkstelling in Duitsland vermeld op de namenlijst op pagina 52 en 53.

Oproep voor aanvullende gegevens

Om na te gaan of de ingevulde gegevens correct zijn en om het overzicht completer te maken, proberen we van de gedeporteerden uit de kern Heythuysen aanvullende gegevens te verzamelen; hoe oud was hij, waar woonde hij in 1944, welk beroep oefende hij toen uit, waar werd hij in Duitsland tewerkgesteld, zijn er nog verhalen, foto's, dagboeken of brieven uit die periode beschikbaar? Dit alles met de bedoeling deze mannen waarvan de meesten gedurende meer dan tweehonderd dagen in permanente angst voor geallieerde bombardementen en in grote onzekerheid over hun eigen leven en dat van hun achtergebleven familieleden leefden een gezicht te geven. Hun verhalen mogen niet verloren gaan!

Alle toegestuurde gegevens, documenten en foto's worden gekopieerd en weer teruggestuurd. Zij zullen een plek krijgen in het archief en mogelijk op de website van Heemkundevereniging Heitse.

Graag uw gegevens sturen naar info@heemkundeverenigingheitse.nl of naar jobemelmans@home.nl

NAMENLIJST GEDEPORTEERDEN

Nr.	Achternaam	Roepnaam	Data: geboren en overlijden	Woonadres in 1944	Beroep in 1944	Tewerkstelling in Duitsland
1	Adriaens	Jan	1906-1992	Kloosterstraat 42	kapper, dameskapsalon	Ochtersum, regio Hannover.
2	Allers	Hannie	1913-1994	Gem. Swalmen Bij	landbouwer/bakkersknecht	Regio Northeim.
3	Beckers	Harrie	1901-1945	Antoniusstraat 88	medew. drankenhandel	Schwerigen, Kreis Grafschaft Hoya.
4	Beelen	Harie	1910-1995	1896-1977	Vlasstraat 334	Feldschule Viersen. Dagboek?!=
5	Beelen	Jan		Gem. Weert	knecht	
6	Bemelmans	Piet	1911-1987	Hubertuslaan 160a	waterbouwkundige	Feldschule Viersen nr 572. Dagboek.
7	Berben	Sjang/Jan	1897-1965	Stationsstraat	meubelmaker	Lager Hannover en Kirchrode. Dagboek?!=
8	Brouns	Daan	1917-1996	Achter 't Klooster 260	arbeider NS	Regio Northeim. Dagboek.
9	Brouns	Harie	1913-1992	Achter 't Klooster 260	tuinder	Regio Northeim.
10	Cillekens	Sjra	1919-1999	Dorpstraat	handelaar brandstoffen	Magelsen N31, regio Hannover.
11	Claessen	Bèr	1922-1999	Walk 21	leerling schoenmaker	Hesselbach Kreis Gummersbach.
12	Coenen	Toon	1888-1964	Antoniusstraat 90a	graanhandelaar	Feldschule Viersen nr 574. brieven
13	Coenen	Twan	1924-2019	Antoniusstraat	zoon van Sjang	Feldschule Viersen.
14	Crijs	Gradus	1889-1979	Hoeve Watermolen	landbouwer	Wendessen suikerfabriek & Arkebek boerderij.
15	Deckers	Bèr	1920-2000	Leveroyseweg	landbouwer	Feldschule Viersen.
16	Eertwegh vd	Pierre	1917-2012	Kloosterstraat 66 ?	landbouwer? molenaar	Regio Northeim. Nienover-Bodenfelde briefverslag
17	Frenken	Jac	1921-1956	Kloosterstraat 45	zoon Frenken Keun; winkel	Feldschule Viersen.
18	Gaal van	Jan	1889-2000	Dorpstraat	leraar Widdonck	Feldschule Viersen.
19	Gerritsen	Theo		Gem. Kerkrade?	onderduiker bij nr 45	
20	Giesberts	Tjeu	1924-2015=!		broer van nr 21	Feldschule Viersen.
21	Giesberts	Willem			leraar	Feldschule Viersen. Dagboek.
22	Gubbels	Sjeng	1904-2000	Craene hof, Maxet	landbouwer, Craene Sjeng	Gaarkeuken Brunswijk? Dagboek?!=
23	Gubbels	Wiel	1912-1995	Walk	chauffeur	Weber Hoya a/d Weser, regio Hannover.
24	Hamaekers	Har -2006	Kloosterstraat 23	kantoorbediende	Thudinghausen, Norten Hardenberg.
25	Hanssen	Drees	1918-1997?	Kloosterstraat	landbouwer	Regio Northeim.
26	Hebben	Sef	1904-1995	Maxet 4		Gaarkeuken in Brunswijk. Dagboek?
27	Henderickx	Tjeu		Kloosterstraat		
28	Hendriks	Harrie	1914-1986	Biesstraat 3	rentmeester	Feldschule Viersen.
29	Hermans	Sef/Jozef	1920-2011	Achter t Klooster 241	oudste zoon van nr 31	Lager Hannover en Kirchrode.
30	Hermans	Tjeu	1909-2001	Tuulshoek 196	molenaar Boerenbond	Boerderij Wilhelm Marten, Bornhausen.
31	Hermans	Wulm	1896-1977	Achter t Klooster 241	aannemersbedrijf	Lager Hannover en Kirchrode. Dagboek.
32	Hoefnagels	Bèr		Stationsstraat	klompenmaker	Solingen, regio Wuppertal.
33	Hoefnagels	Jac	1913-2008	Stationsstraat 24	schoenmaker	Solingen, regio Wuppertal.
34	Hoof van	Frans		Gem. Maastricht.	knecht	Schultheissenhof, Viersen.
35	Horne van	Bèr/Hub	1915-1981	Walk?	timmerman	Lager Hannover en Kirchrode.
36	Horne van	Frens	1910-1997	Walk		Brunswijk?
37	Horne van	Sjra	1909-1997	Heimarkt 2A		Gaarkeuken in Brunswijk.
38	Houben	Harie	1904-1957	Dorpstraat 85	zadelmaker	Boerderij Hollenstedt, Northeim. Dagboek
39	Janssen	Wiel	1905-1996	Walk 13	garagehouder	Feldschule Viersen.
40	Jaspers	Jan		Gem. Rotterdam.	onderduiker	
41	Joosten	Michel		Gem. Weert.	onderduiker	Eisengiesserij Gattermann, Dassel a Salling.
42	Joosten	Pierre	1922-2001	Kloosterstraat	zadelmaker	Regio Northeim. Eisendorf uber Herzberg/Harz
43	Kanders	Pieërke	1896-1975	Achter het Klooster		
44	Kierkels	Frits	1918-2000	Biesstraat 23	landbouwer Krenshof	Wendessen suikerfabriek+Arkebek boerderij. Dagboek.
45	Kierkels	Theo	1914-1990	Leveroy	meubelmaker	Boerderij Elvershausen regio Northeim. Dagboek?
46	Kiggen	Piet	1899-1973	Dorpstraat	smid	Solingen regio Wuppertal.
47	Kleef in den	Harrie sr	1895-1976	Dorpstraat 128	hoofd lagere school	Feldschule Viersen nr 564. Dagboek
48	Kleef in den	Theo	1926-1987	Dorpstraat 128	priesterstudent	Feldschule Viersen.
49	Kop van der	Handrie	1904-1979	Stationsstraat	schoenmaker	Solingen regio Wuppertal.
50	Lier van	Piet	1925-2001	Vlasstraat	tuinder ?	Regio Northeim.
51	Linssen	Bèr		...		Feldschule Viersen?
52	Linssen	Driek			knecht op Kerrehof	Regio Northeim.
53	Linssen	Piet	1926-1949	Heide 395	spoorwegmedewerker	Bakker Hannover. Dagboek.
54	Luijten	Tjeu		Antoniusstraat?		
55	Mertens	Jan	1924-	Dorpstraat 72	zoon van nr 56	Regio Northeim?
56	Mertens	Leo	1885-1970	Dorpstraat 72	Burg. Heythuysen	Afgekeurd in Lehrte 14 oktober 1944.
57	Niessen	Bèr				Feldschule Viersen.
58	Niessen	Jacques	1920-1976	Biesstraat 2	leerlooielij	Feldschule Viersen.

NAMENLIJST GEDEPORTEERDEN

Nr.	Achternaam	Roepnaam	Data: geboren en overlijden	Woonadres in 1944	Beroep in 1944	Tewerkstelling in Duitsland
59	Oyen	Paul	1898-1966	Dorpstraat	boekhouder?	Feldschule Viersen.
60	Peskens	Sjra	1925-2009	Dorpstraat	bakker, broer nr 61	Regio Northeim, ook Indiëganger.
61	Peskens	Ton-2005	Dorpstraat	bakker, broer nr 60	Regio Northeim? =Seeburg kreis Badenstedt
62	Peters	Bèr		Walk	Hoeve Elshof, broer 63	
63	Peters	Piet	1907-1994	Walk	Hoeve Elshof, broer 62	
64	Prinssen	Harry	1904-1971	Kloosterstraat	kapper, herenkapsalon	Kapperszaak Viersen.
65	Richaerts	Frans	1902-1985	Stationsstraat	bakker	Hollenstedt, Northeim.
66	Rijks	Sjra	1924-1991	Eykerstokweg		
67	Sanders	Tjeu		nabij de Werberg?	kippenbedrijf?	
68	Schroijen	Wulmke	1904-1980	Antoniusstraat	gemeentewerker	
69	Sijben	Neer	1900-1971	Vlasstraat	kleermaker?	Feldschule Viersen.
70	Smeets	Sjeng		Biesstraat		
71	Storms	Lex	1909-1986	Dorpstraat 40	drankenhandel	
72	Swinkels	Thei	1926-2015	bakkerknecht		
73	Theelen	Frien	1889-1960	Dorpstraat 116	hotel 't Anker	Ochtersum, regio Hannover.
74	Thijssen	Wulm	1911-1994	Hoeve Beijlshof	landbouwer	Wendessen suikerfabriek regio Hannover.
75	Thomassen	...		Gem. Roermond	journalist	
76	Timmermans	Tjeu			mijnwerker	Brebber? =! Kreis Grafschaft Hoya
77	Verheijden	Piet	1898-1977	Heimarkt 1	keuterboer	Schweringen, Kreis Grafschaft Hoya.
78	Verkoulen	Tjeu	1921-1994	Biesstraat 60	dakdekker	Solingen regio Wupertal.
79	Vestjens	Thei	1899-1971?	Kouk	landbouwer	Regio Northeim.
80	Winkelmolen	Jan	1916-1975	Kloosterstraat	veehandelaar	Ochtersum, regio Hannover.
81	Beurskens	Jac		Gem. Haelen 14.1.	inwonend Craene Sjaak	Regio Northeim.
82	Bree van	Graad		Gem. Meijel 16.1.	knecht boerderij Op den Drinck, Achter 't Klooster	Regio Northeim.
83	Claessen	Frits		Gem. Roggel 11.1.	transportbedrijf	
84	Coenen	Sjang		Heibloem 12.5.	landbouwer	
85	Eier	Bouke	1902	Heibloem 12.5.	schipper	
86	Geuns	Vester	1925-2001	Gem. Meijel 16.1.	onderduiker familie Kessels, Maxet	Feldschule Viersen?
87	Hannen	Bèr	1918-1995	Heibloem 12.5.	landbouwer Caluna	Veeboer regio Hannover.
88	Hannen	Sef		Heibloem 12.5.	landbouwer, broer v. 87	Akkerbouw regio Hannover.
89	Hendriks	Pierre	1922-1983	Heibloem 12.5. Caluna	broer van 90	Boerderij Mehle, Hannover. Strafkamp Lahde.
90	Hendriks	Wiel	1915-1945	Heibloem 12.5. Caluna	broer van 89	Boerderij Mehle, Hannover. Strafkamp Lahde.
91	Lemmen	Nol		Gem. Meijel 16.1.	knecht bij Op 't Root	
92	Rijk de	Giel		Gem. Panheel 15.2.	schipper	
93	Scheers	Bertus		Gem. Panheel 15.2.	schipper	
94	Scheers	Henk		Gem. Panheel 15.2.	schipper	p/a Hannen, Caluna
95	Scheers	Theo		Gem. Panheel 15.2.	schipper	
96	Sillekens	G.		Gem. Baexem 12.2.?		
97	Vossen	Harrie		Gem. Haelen 14.1.	Spikkerhoeve	Wendessen suikerfabriek regio Hannover.
98	Vossen	Frits		gem. Haelen 14.1.	Spikkerhoeve	Wendessen suikerfabriek regio Hannover.
99	Vossen	Mathieu		gem. Haelen 14.1.	Spikkerhoeve	Wendessen suikerfabriek regio Hannover.
100	Willinck	Graad		Gem. Heibloem 12.5.		
101	Timmermans	Frits		Gem. Roggel 11.1.		
102	Timmermans	Pierre		Gem. Roggel 11.1.	onderduiker in Kelpen	
103	Nijskens	Jan	1920-1995	Heibloem 12.5.	Opgepakt Caluna 15, was onderduiker. Be?	
104	Stege	Bernard		Heibloem 12.5.	onderduiker. Ap?	
105	Suntjes	Wim		Heibloem 12.5.		

SLOTWOORD

Over de deportatie naar Duitsland heeft mijn vader nooit gepraat.

"Ik heb alles opgeschreven, kijk maar wat jullie daar mee doen."

Hij had het overleefd en hechte geen enkele waarde meer aan geld en materiële rijkdom. Wel was hij een nog geloviger mens geworden waarbij vooral de Maagd Maria een heel bijzondere plaats innam. Ook was hij er rotsvast van overtuigd dat er na dit leven iets of iemand was die zou oordelen over hoe je geleefd had: een beloning voor het goede en een bestraffing van het kwade. Elke dag van je leven moet je dus kunnen verantwoorden.

Door zijn ervaringen met de zusters, de geestelijken en enkele 'goede' burgers uit Viersen heeft hij geen haat tegen Duitsers in het algemeen overgehouden. De oorlog is slecht en de Nazi-leer is verderfelijk. Wij moeten ons met z'n allen inzetten voor een betere wereld en onder het motto "Werken helpt verwerken", besteedde hij zijn verdere leven met dienstbaar te zijn voor de gemeenschap: bij het Waterschap Midden-Limburg van 1939-1976, voor de gemeente Heythuysen als raadslid vanaf 1953 en als wethouder vanaf 1962 tot 1971, voor de Woningbouwvereniging Sint Jozef van 1969 tot 1985 en als medeoprichter en bestuurslid van buurtschap De Walk vanaf 1954.

Helaas had zijn gezondheid te veel geleden van het 'schanzen', de slechte voeding en onhygiënische huisvesting tijdens zijn gedwongen arbeid in Duitsland. De hier opgelopen maagproblemen gingen nooit meer over en voor de rest van zijn leven was hij afhankelijk van medicatie. In de jaren vijftig kreeg hij zelfs een ernstige maagbloeding en had hij alle geluk van de wereld dat hij die overleefde. Zijn grote wens: een voetreis naar Rome heb ik voor hem volbracht. Na ruim 1900 km, evenveel kilometers als zijn deportatiereis door Duitsland en Nederland, kwam ik in 2014 vanuit Rosmalen in Rome aan...

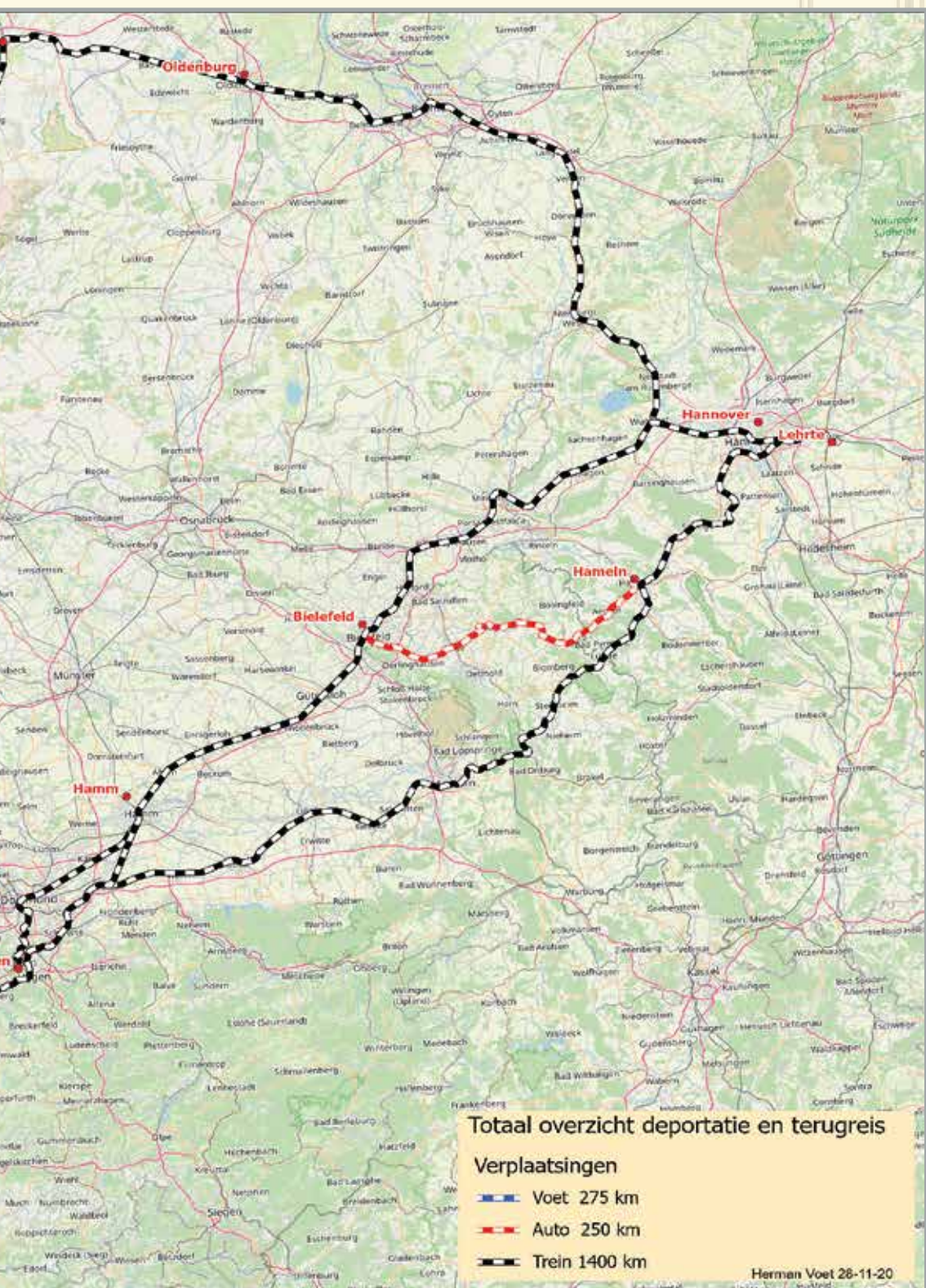
Jo Bemelmans

Met dank aan hen die mij met het samenstellen van dit verhaal geholpen hebben: het redactieteam van De Bössel, Geert Kilwinger, Fred van der Krabben, Nic Papavoine en speciaal aan Herman Voet voor de fraaie kaarten.

BRONVERMELDING

- Dagboeken van 8 oktober 1944 tot 1 mei 1945 en privé-archief van Piet Bemelmans, Heythuysen.
- Verhaal over 'Thuiskomen' voor Kerstnummer KRO, december 1982 door Piet Bemelmans.
- Dagboeken van Harrie In den Kleef, Willem Giesberts, Harie Houben, Frits Kierkels, Piet Linssen, Wulm Hermans, Daan Brouns en mevrouw M. Hooijer-Dubois.
- 'De Westwal-arbeider'. L. van Horen, Panningen. Artikelen in het weekblad De Streekbode van 10 november 1983 tot 10 mei 1984. L. van Horen heeft op de andere locatie (Schultheisserhof) in Viersen gezeten.
- 'Roggel in de oorlogsjaren 1940-1945. Verhalen verteld door inwoners'. Mei 1995. Uitgave Heemkundevereniging Roggel.
- 'Sporen die bleven. Razzia's en deportaties in de herfst van 1944 in Noord- en Midden-Limburg'. Dr. A.P.M. Cammaert. Eerste druk 1996, Tweede druk, 2005.
- 'Verdraagtj uch! De Tweede Wereldoorlog in het Leudalgebied, april 2010'. Comité Herdenkingsmonumenten Militairen.
- Vanaf 2009 uitgaven van de Heemkundevereniging Heitse, te weten 'De Bössel' (halfjaarlijkse uitgave), de 'Jaarkalenders' en de boeken 'Heitse wie 't waas' November 2009, 'Heitser minse vertélle...' November 2014 en 'Meer dan alleen namen' April 2017.
- De gebruikte afkortingen bij de bronvermeldingen van de foto's en documenten betekenen het volgende: JoBe = Jo Bemelmans. HvHeitse = Heemkundevereniging Heitse.

800 minsen woorte verveurd
 Allemool no Preuses gesteurd
 Veul mooste wereke in de fabriek
 De woeë hebben die naziekliëk
 In Belfeld stopde ze os in den trein
 Alle 800 doeën beejein
 Toe reje ze os no Woepertaal
 In det kamp, det waas ein sjandaal
 De reuk kwaam os tege en wie det sjtonk
 Krek wie eine rotten honk
 De soep die waas ontsettend naat
 De W.C., waas ein hiejl groeët gaat
 Unnen es.esser met eine groeëte honk
 Dae leep do de gansen tiehd ronk
 Allemool wore ze zoe sjtil wie ein moehs
 En dagte ze, wore we mer wer an hoehs
 Toe ginge ze os in viejewages stoppe
 En mooste we alles konne verkroppe
 36 ore lank dor ut nazielank
 Met 50 en dan dae sjtank
 Wae sjtonge allemool vas tegen ein
 In eine wage met zoeveul beejein
 Toe kwome we in Leerte in ein kamp
 Alles aeve duusjter, waas gen lamp
 Wankluus zoe groeët wie vlege
 Die kwome os do al tege
 De gansen daag moosse dig jeuke
 Me hoofde der gen ein te zeuke
 Die lepe zoeë tege dig op
 Vanne tieën wies anne kop
 As we heej motte blieve gon we allemool doeëd
 Woren der al inkele zoe mager wie broeëd
 De nazies hijjen ein groeëte moel
 Mose get doon, sjtong se bove ein groete koel
 Woren aug hiejl veul momente,
 Det we heurde de bombardemente
 Gelukkig no un waek ginge we vertrekke
 De pruisse kooste os verrekke
 Wae wore van hoehs al 10 lang daag
 En niks as broeëd en water inne maag
 Toe met den trein no de stasie in Hannover
 Do ging os alle moot wer over
 Do sjtonge veul van die naziekels
 Det wore groeëte vrekke kels
 Die koooste kake en sjrieewe
 Krek wie zonne troep lieëwe
 Ongerwages kregte we nag ein bombardement
 Tjuu wat waas det ein akelig moment
 Allemool mooste we den trein toe oeht
 En loge inne sliëk met de sijnoeht
 Wae zagte Sint Pieëter, maak de deur mer ope
 Nag efkes, dan zien we allemool verzope
 Later kwome we in Viersen aan
 De minsen dagte, do kome de Russen aan
 Die wooste neet det we Hollenjers wore
 Wae hijjen os in 10 daag neet mier gesjore

Inne sjoëel kwome we te ligge op stroeë
 Vroge os neet, of wae dat woeë
 Det stroeë waas haard en zaat vol laeve
 Die rotzooj woord os do gegaeve
 Idderen ovend woorte 50 luus gegrepe
 En allemool kepot geknepe
 Al oves woord de rozenkrans gebed
 In kieke oe de Amerikane zote in de gezet
 Smerges um ½7 mooste we der oeht
 Ote dan iers ein botterham met kroeht
 Van de 7 nagte mooste we der 5 oeht
 Want dan ging die akelige toeht
 Dan kwome de vleeqmesjiene met bomme
 Tjuu wat loge we dan te gromme
 Die broeëne sjete inne boks van sjrik
 Miene kamerood zag ig blief ligge woe ig lik
 Daen Hitler det waas eure god
 Al smete die Amerikane aug alles kepot
 Tenkvalle en laupgrave mooste we make
 Dan kooste die Amerikane eur neet rake
 Mer die vore do allemool naeve
 Hijje we vur niks oze zweit gegaeve
 We mooste wereke inne raege en sjliëk
 Die teelde os wie bieëste geliehk
 30 kier alarm per daag
 Vleeqmesjiene kwome snags en overdaag
 Asse overdaag kwome hijje we lol
 Mer die nazies hijje de boks al vol
 Mer de broeëne wore nag neet half wiehs
 Wae makde die van alles wiehs
 Wae ginge duk baedele um broeëd
 Ginge van honger aug neet gaer doeëd
 Os Livven Hieër bleve wae an ut plaoge
 Dor um de gansen daag van alles te vroge
 Mer dae zag, iers zoog ge mig neet stoon
 Mor ge noow aug mer euren eigen weeg goon
 Tog waas det beaje einen truuat vur os
 Wae wooste Os Livven Hieër lit os neet los
 Wae hebben os do allemool good versjtange
 En zien un trint allemool no hoehs gegange
 Inkele van os zien do motte blieve
 En zulle nag duk op die nazies kieve
 Die groeëte mooste ze in de oorlog steure
 Dan zal det noeët mier gebeure
 Hoeëvaard en magt es ein nutte piehn
 Die treke aug altiehd de zelfde liehn
 Don zig sjoëen veur, mer lote neet bliëhke
 Mer dink ter aan, die gon allemool over liehke
 5 manjt en aug 7 manjt hebbe der do gezaete
 En zolle det aug noeët vergaete
 Wae zolle hope det det aug noeët mier gebeurd
 En gen ein lank zig de boks mier sjeurd.

Lei van Horen

Lidmaatschap/abonnement Heemkundevereniging Heitse

Het lidmaatschap/abonnement kost € 25,- per jaar. U bent dan lid en ontvangt ieder jaar gratis de publicaties: de Heitser Kalender, De Bössel (2x) en de Kroniek. Daarnaast heeft u gratis toegang tot de activiteiten van de heemkundevereniging zoals excursies en lezingen. Woont u buiten de gemeente Leudal (Leveroy uitgezonderd) dan betaalt u € 8,- extra i.v.m. de porto-kosten voor toezending van de publicaties. Een tweede of derde gezinslid op hetzelfde adres betaalt voor het lidmaatschap € 5,- per persoon en heeft gratis toegang tot alle activiteiten van de heemkundevereniging. De publicaties worden per gezin éénmaal gratis verstrekt. Alle voorgaande publicaties zijn verkrijgbaar bij Bibliocentrum Heythuysen.

Colofon

Heemkundevereniging Heitse is opgericht op 6 september 2004. Eén van de doelstellingen van de vereniging is het vergaren van geschied- en heemkundige kennis over Heythuysen en directe omgeving, het stimuleren daartoe en het toegankelijk maken van de vergaarde kennis voor een breed publiek. Dit gebeurt door het organiseren van lezingen, exposities, excursies en het uitgeven van publicaties.

Secretariaat: Belenbroeklaan 30, 6093 BT Heythuysen, tel. 0475-493684

IBAN: NL85RABO 011 33 25 371

Website: www.heemkundeverenigingheitse.nl

E-mailadres: info@heemkundeverenigingheitse.nl

Redactie voor dit speciale project:

Jo Bemelmans, Har Boonen, Marianne Bultman, Arno Gubbels,
Lambert Hermans, Maarten Peskens, Ger Rijks en Wim Simons

Druk: Weemen Limburg BV, Venlo

Kopij in de vorm van artikelen, mededelingen, oude foto's en prenten nemen we graag in ontvangst. Het overnemen van artikelen of gedeelten hiervan, alsmede illustraties is uitsluitend toegestaan met bronvermelding en schriftelijke toestemming van de auteur.

De auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel. Publicatie van artikelen behoeft niet te betekenen dat de daarin vermelde meningen, het inzicht van de redactie of het bestuur van Heemkundevereniging Heitse weergeven. Deze publicatie is vrijwel ondenkbaar zonder het gebruik van foto's en afbeeldingen. Wilt u zelf niet (herkenbaar) worden afgebeeld? Dan kunt u van te voren bezwaar maken tegen de eventuele plaatsing van een foto waarop u in beeld bent bij het secretariaat van de Heemkundevereniging Heitse (Privacywetgeving AVG).

ISSN 1875-1849

DE BÖSSEL is een uitgave van Heemkundevereniging Heitse. Prijs €10,-